

Шундан сўнг МЧЖ раҳбари Ҳаётжон Қурбонов улгуржи ва чакана савдони кенг йўлга қўяди. Қисқа фурсатда салкам 2 млрд. 630,5 млн. сўмлик дебет ва 2 млрд. 630,7 млн. сўмлик кредит айланмаларини амалга оширади.

2 бет

Зилола бир ўзи уларга қарши ҳеч нарса қилолмаслигини сезиб, мурося йўлга ўтди. Эндигина ҳеч кимга мурожаат қилмаганини айтмоқчи бўлган эди, "опа-сингил"ларнинг ёнидаги аёл гапга қўшилди.

8 бет

Mustaqillik huquq demakdir

1997-yil 27-avgustdan chiqa boshlagan www.huquq-gazeta.uz 2011-yil 3-fevral, №05 (734)

Алишер Навоий таваллудининг 570 йиллигига

Ўхшатишса ёмонми?! У зотнинг ижодларига мурожаат этган инсон сира кам бўлмаган. Навоийни билмаган, тушунмаганлар кулгу қилса қилар. Ундан кўра мана бу газалларини эшитинг-а, у киши нима демоқчилар?!
Сўнгра тоқчага тартиб билан териб қўйилган шоирнинг девонлари ичига шўнгирдилар. Яқинда уйга борсам, укамнинг беш-олти ёшли ўғилчаси рубоий айтиб юрибди:
Жонни фидо айла ато бошига,
Жисми қил садқа ано қошига.
Тун-қунингни айлагали нури-фаш,
Бирисин ой англа, бирисин қуёш.
Ич-ичимдан орзиқиб кетдим! "Пенсияга чиқиб ҳам тек ўтирмай, набиралари билан "Навоийхонлик" қиялтилар экан-да!"
Овқат чоғи гап айланиб, бугунги ёшлар ва

Миллатнинг фахру ифтихори

Дадам 35 йил мактабда ўзбек тили ва адабиёти фанидан ўқувчиларга сабоқ берганлар. Эсимни танибманки, у киши кунда ҳеч бўлмаганда бир марта Навоий байтларидан ёд ўқишни хуш кўрардилар. Мактабда ҳам "Навоийхонлик" кечаларини кўп ўтказаверганлари боис зимдан ўқувчиларнинг дадамни кўрганда: "Ана, Навоий домла келяпти!", деган гапларини эшитиб қолсам, уйга келгач, у кишига ялинардим:
— Жон дадажон! Энди Навоий кечаси ўтказманг! Сизни ҳамма "Навоий домла" дея кулгу қиялпти...
Дадам беозор қулиб кўярди:
— Қўяверинг, қизим! Навоий ҳазратларига

маънавият масалаларига бориб тақалгач, дадам яна куюниб қолдилар:
— Ёшлар Навоийни ўқимай қўйди! Мана, яқинда бир манбадан ўқиб қолдим. Унда айтилишича, Навоий ҳазратлари "Муҳокамат ул-луғатайн" асарида "Ва турк элида ажлоф (ўқиманган, оми, нодон ва содда эл сорддин (форси-забонлардан) зийёдадур" дея асарларининг ўз қавмлари орасида қандай ўқилиши-ю, қай тариха талкин этилиши ҳақида қайғурган. Аслида қуёш нурини ҳеч ким тўсиб қололмайди ёки бирор кимса ойни мис товоққа қийс этолмайди.
Чун хавос олдида гиromийдур,
Не деса гам йўқ, улки омийдур.
/Давоми 4-бетда/

Ҳамкорликдаги тадбир

2010 йилнинг 12 ноябрида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисида Президентимиз Ислоҳ Каримов "Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш Концепцияси" номили маърузасида "Жамиятнинг демократия йўлидан жадал ривожланиши ва бу борада амалга оширилаётган ислохотларнинг муваффақияти кўп жиҳатдан одамларнинг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданият даражасига боғлиқдир. Юксак ҳуқуқий маданият — демократик жамият пойдевори ва ҳуқуқий тизимнинг етуклик кўрсаткичидир.
Шу муносабат билан, бугунги сиёсий-ҳуқуқий воқеликни ҳисобга олган ҳолда, мамлакатимизда ҳуқуқий таълим ва маърифатни, жамиятда ҳуқуқий билимлар тарғиб-тарғиб тубдан яхшилашга йўналтирилган мақсадли кенг қўламли чора-тадбирлар дастурини ишлаг чикиш зарур. Ушбу дастурнинг амалга оширилиши аҳолининг инсон ҳуқуқ ва эркинликларига нис-

батан ҳурмат билан муносабатда бўлишини, фуқароларда қонунга итоаткорлик тўғрисидаги янада орттишини таъминлайди, деб ўйлайман", дея таъкидлаган эди.
Президентимиз маърузасида келтирилган талаблар ва ундан келиб чиқувчи вазифалар мазмун-моҳиятини ёшларга тушунтириш мақсадида Тошкент шаҳар прокуратураси ташаббуси билан 1-Республика Тиббиёт коллежида прокуратура, адлия, ички ишлар органлари, ўрта махсус касб-хунара таълими бошқармаси ва "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати билан ҳамкорликда тадбир ўтказилди. Тадбирни Тошкент шаҳар прокуратураси бўлим бошлиғи О.Раимов кириш сўзи билан очди. Шунингдек, тадбирда Тошкент шаҳар прокуратураси бўлим катта прокурори А.Донаевнинг маърузаси тингланди.
Тадбирда Тошкент шаҳар ИИББ ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш бошқармаси бошлиғи Б.Эгамбердиев, "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати Тошкент шаҳар кенгаши раиси М.Асамов, Тошкент ша-

ҳар Ўрта махсус касб-хунара таълими бошқармаси бошлиғи ўринбосари Б.Дадабоев ва Тошкент шаҳар адлия бошқармаси масъул ходими А.Бердиевлар иштирок этишди.
Учрашувда сўзга чиққанлар Президентимиз томонидан илгари сурилган концепциянинг моҳиятини ёшлар ўртасида кенг тарғиб қилиш мақсадда демократик ислохотлар самарадорлигини оширишда муҳим аҳамиятга эга эканлигини таъкидлашди.
Тадбир иштирокчилари томонидан концепцияни амалга жорий этиш давлат ҳокимиятининг ижро ва вакиллик органларининг самарали ишларини ташкил этишда, фуқаролик жамияти ва оммавий ахборот воситалари эркинлигини таъминлашда, суд-ҳуқуқ тизимини ислоҳ этишда, болзор ислохотларини ривожлантириш ва мамлакатнинг иқтисодий ривожланишида муҳим мезон бўлиб хизмат қилиши эътироф этилди.

Лола ШОМУРОВА,
Тошкент шаҳар прокурорининг катта ёрдамчиси

Жараён

Ижтимоий-иқтисодий барқарорлик таянчи

Мустақиллик йилларида мулкдорлар қатламини шакллантириш давлатимизнинг доимий эътиборида бўлиб келди. Конституциямиз ва қонунларимизда хусусий мулк ҳуқуқи мустаҳкамлаб қўйилди. Шу асосда эркин тадбиркорлик фаолияти учун зарур иқтисодий ва ҳуқуқий шарт-шароитлар яратилди. Бугунги кунга келиб, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик жадал ривожланиш йўлига ўтди. Президентимиз Ислоҳ Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 18 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузасида таъкидланганидек, "...кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик бугунги кунда жамиятимиздаги ижтимоий ва сиёсий барқарорликнинг кафолати ва таянчига, юртимизни тараққиёт йўлидан фаол ҳаракатлантирадиган кучга айланиб бормоқда". Шуниси эътиборлики, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик бозорларимизни рақобатбардор ва сифатли маҳсулотлар билан тўлдиршда, аҳолини иш билан таъминлашда, халқимизнинг турмуш шароитларини оширишда ҳал қилувчи омил бўлмоқда. Кейинги йилларда давлатимиз томонидан бу соҳани ривожлантиришга, унга кўмаклашишга, ҳар жиҳатдан рағбатлантиришга, имтиёз ва преференциялар беришга катта аҳамият берилмоқда. Тадбиркор ва ишбилармонларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш эса прокуратура органларининг назоратига олинган.

Навоий вилоят прокуратураси органлари томонидан ҳам тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлаш, текширишларни янада қисқартириш, улар тақдим этилган ҳисобот тизимини такомиллаштиришга доир Президент Фармонлари ва Қарорлари ижросининг таъминланиши юзасидан мунтазам равишда назорат тадбирлари ўтказилиб келинмоқда. 2011 йилнинг 1 январь ҳолатига бўлган натижаларга назар ташлайдиган бўлсак, вилоят ҳудудида жами 14915 та тадбиркорлик субъекти фаолият кўрсатаяпти, шундан 13102 тасини микрофирма ва кичик корхоналар ташкил қилади.

Ўтган йил вилоят прокуратураси органларининг аралашуви билан тижорат банкларида 36 нафар тадбиркорга 438 млн. 280 минг сўм миқдоридagi кредитлар ва 90 нафар тадбиркорга 114 млн. 155 минг сўм миқдорда нақд пул олиб берилиши таъминланди. 16 нафар фуқаронинг тадбиркорлик фаолиятини бошлаши учун рўйхатдан ўтиши ва гувоҳнома олишида амалий ёрдам кўрсатилиб, жами 142 нафар тадбиркорнинг ҳуқуқлари тикланди.

Ўтказилган назорат тадбирлари давомида туман ва шаҳар ҳокимликлари томонидан фуқароларнинг ва тадбиркорлик субъектларининг савдо объектлари қурилишига ер ажратиш ёки қурилиши تامомланган объектларга эғалик ҳуқуқини бериш тўғрисидаги ариза ва мурожаатларини қўриб чиқишда Ўзбекистон Республикасининг "Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисида"ги Қонуни талаблари бузилишига йўл қўйилиб, уларнинг тадбиркорлик фаолиятини бошлашига тўсиқ бўлаётганиги аниқланди.

Котимех туманида яшовчи фуқаро Т.Саламовнинг туман музейи ёнидан ажратилган ерга дўкон қуриш учун рухсат беришни сўраб ёзган аризаси туман ҳокимлиги девонхонасида 2010 йил 3 июнда рўйхатда олинди, қўриб чиқиш учун туман меъмури Д.Хайруллаевга топширилган. Орадан 1 ой-у 3 кун ўтиб, аризага савдо дўкони қурилиши учун ер майдони ажратилганлиги тўғрисидаги бирламчи рухсат беришчи ва шаҳарозлик ҳужжатларини туман комиссияга тақдим этилгандан кейин ушбу масала туман комиссиясида қўриб чиқиши мазмунида жавоб хати йўлланган.

/Давоми 3-бетда/

Обуна - 2011

Хурматли юртдошлар!

2011 йилда ҳам "HUQUQ" газетаси Сизнинг энг яқин ҳамкорингиз бўлиб қолади. Газетамизга барча почта бўлимларида обуна бўлишингиз мумкин. ОБУНА ДАВОМ ЭТМОҚДА!

НАШР ИНДЕКСИ — 231

Ҳуқуқидан фойдаланди-ю, мажбуриятини «унутди»

Тадбиркорлик фаолиятини тартибга солувчи, ҳимоя қилувчи, рағбатлантирувчи қонуналар ва қонуности ҳужжатлари мамлакатимиз иқтисодиёти жадал ривожланишининг етакчи омилларидан бўлиб қолмоқда. Айниқса, Президентимизнинг тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш борасидаги қарорлари ҳокимият ва назорат органлари томонидан иш фаолиятларига асосиз аралашувларга чек қўйиш, иш бошлаш ва иш доирасини кенгайтириб боришининг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлашда муҳим аҳамият касб этди. Кенг имкониятларни ҳавола этиш билан бирга тадбиркорларнинг масъулиятини кучайтирди.

Маҳаммаджон УМАРОВ,
Фарғона вилоят прокурорининг
катта ёрдамчиси

Вилоятимизда масъулиятини чуқур ҳис этиб, ҳуқуқларини тасарруф қилиш билан бирга, жамият олдидаги бурчини тўқис эдаётган, солиқ ва бошқа тўловларни ўз вақтида тўлаётган тадбиркорлар сафи кенгайиб бормоқда. Улар савдо ва хизмат кўрсатиш билан келанмасдан, ишлаб чиқаришни, импорт ўрнини босувчи маҳсулотлар тайёрлаб, рақобатбардор товарларни экспорт қилишни йўлга қўйишмоқда. Иқтисодиётда ўрта ва кичик бизнеснинг салмоғи ортиб бормоқда.

Бироқ, беш қўл баробар бўлмаганидек, ҳуқуқини тасарруф қилган ҳолда жамият олдидаги бурчини адо этишдан, солиқ ва бошқа тўловларни тўлашдан бўйин товлашга уриниш ҳолатлари ҳам учраётти. Хусусан, "Ихлос инвест" МЧЖда ҳуқуқимизнинг нақд пул маблағларининг банкдан ташқари айлинишни қисқартириш ҳамда аҳоли билан ҳисоб-китобда назорат-касса машиналаридан фойдаланишга оид қарорларни ижроси юзасидан ўтказилган ҳужжатли тафтишда жиддий қонунбузилиш ҳолатлари аниқланди.

Авалло, МЧЖ раҳбари бирламчи бухгалтерия ҳисоби ҳужжатларини тақдим этолмади. Унинг "фаолиятини" ўзининг тушунтириш хатлари ва банк маълумотлари асосида ўрганишга тўри келди. Раҳбар дастлаб ҳисоб рақамини "Алоқабанк" Қўқон бўлимида очгану, ҳеч қандай банк операцияларини ўтказмасдан, ҳисоб рақамини "Саноатқурилишбанк"нинг Қўқон шаҳар филиалига кўчирган.

Шундан сўнг МЧЖ раҳбари Ҳаётжон Қурбонов улгуржи ва чакана савдонни кенг йўлга қўйди. Қисқа фурсатда салкам 2 млрд. 630,5 млн. сўмлик дебет ва 2 млрд. 630,7 млн. сўмлик кредит айланмаларини амалга оширади. Бироқ, МЧЖ ташкил этилаётганида уст-ва фондини шакллантириш учун қўйилган "Резина смеситель РСУ" дастгоҳини нақд 65 млн. сўмга сотиб юбориб, ушбу маблағни банкдаги ҳисоб рақамига топширмайди. Орадан кўп ўтмай "RUBBER-INDUSTRIES-PLUS" МЧЖдан пул ўтказиш йўли билан со-

тиб олган изоляция материалларини нақд 40 млн. сўмга сотиб юбориб, бу пулни ҳам банкка топширмай, унгу сўлга сарфлайверади. Жами 105 млн. сўм нақд пуллари солиқ тўловларидан яшириш мақсадида назорат-касса машинасига кириб қилмайди. Бор-ўйғи беш физиклик ставкадан иборат салкам 5,3 млн. сўм ягона солиқни тўлашдан ҳам бўйин товлаб юради.

Ҳ.Қурбонов иш бошлаётганида З.Сагторовани ҳисобчи қилиб олгани, бироқ банк операциялари ҳужжатларига унинг ўрнига ўзи ўхшатиб имзо чекканига, барча бухгалтерия ҳисоби ҳужжатлари ўзида сақлангани ва уларни ўзи "йўқотиб қўйгани"га ҳам иқдор бўлди.

Муқаддам судланганидан тегишли ҳулоса чиқармай, жиноий қилмишини давом эттирган, қатъий ҳисобдаги бухгалтерия ҳужжатларини қасддан йўқ қилиб, кўп миқдорда солиқ тўлашдан бўйин товланган, айни чоғда етказилган зарарнинг ўрнини қоплаган "Ихлос Инвест" МЧЖнинг раҳбари Ҳ.Қурбоновга нисбатан кўзғатилган жиноят иши судда қўрилиб, уч йил муддатга ахлоқ тузатиш ишлари жазоси тайинланди.

Юртимизда тадбиркор ва ишбилармонларга жуда катта имкониятлар ҳавола этилмоқда. Юртбошимизнинг ташаббуси билан 2011 йил "Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили" дея эълон қилиниб, қонунчилики янада такомиллаштириш орқали хусусий иш бошлашни, иш доирасини кенгайтиришни ис-таган тадбиркорларга барча шарт-шароитларни яратиб бериш борасида тадбирлар дастури ишлаб чиқилмоқда. Вилоят прокуратураси органлари амалдаги қонун ва қонуности ҳужжатларига таянган ҳолда тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлаш, зарур бўлганда иш бошлаш, ишни кенгайтиришга қонуний ва амалий ёрдам кўрсатиш устида ишлашмоқда.

Республикаимиз мустақилликка эришган вақтдан бошлаб, таълим соҳасига алоҳида эътибор қаратилиб, бу соҳани жадал ривожлантириш мақсадида бир қатор норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди.

Менинг нафсим балодур...

И.ШЕРОВ,
СВОЖЖДЛҚК Департаментининг
Самарқанд вилоят
бошқармаси бўлим бошлиғи

Хусусан, 1997 йилнинг 29 август куни Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги Қонуни қабул қилиниб, унга кўра Ўзбекистон Республикасида таълим — мактабгача таълим; умумий ўрта таълим; ўрта махсус, касб-ҳунар таълими; олий таълим; олий ўқув юртидан кейинги таълим; кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш; мактабдан ташқари таълим тизимларидан иборат эканлиги белгиланди.

Шу билан бирга, таълим тизимида педагогик кадрлар масаласига устувор вазифа сифатида қаралиб, уларнинг ижтимоий аҳолини яхшилаш борасида ҳам муайян ишлар амалга оширилди. Бу йўналишда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2008 йил 1 августдаги 164-сонли "Республика олий таълим муассасалари ходимлари меҳнатига ҳақ тўлашнинг такомиллаштирилган тизимини тасдиқлаш ҳақида"ги Қарорини алоҳида таъкидлашимиз мумкин.

Яратилаётган барча имкониятлар ва шароитлар натижасида юксак билимли ва малакали педагоглар ўзларининг бор куч-гайратини ва билимининг аямасдан Республикаимиздаги олий таълим муассасаларида ёшларга муносиб билим бериб, уларнинг малакали ва етуқ кадрлар бўлиб етишишда фидокорона меҳнат қилиб келмоқдалар.

Аммо гуруч курмакис бўлмагани каби улар ичда ҳам ўз нафсини ўйлаб, тамагирлик билан шугулланаётган кимсаларнинг ҳам учраб турганлиги жуда афсусланарли ҳол.

Шу ўринда Президентимиз Ислоом Каримовнинг 2010 йил 7 декабрь куни Конституцияимизнинг 18 йиллиги байрами тантаналарида сўзлаган маърузасида келтирилган қуйидаги сўзларини айтиб ўтишимиз жоиз. "Шулар қаторида кўпгина вилоят ва туманларда коррупция деган бало,

яъни порахўрлик, тамагирлик, хизмат вазифасини суиистеъмол қилиш каби иллатлар учраб туришини инкор этиб бўлмайди. Қонунга зид бўлган бундай хунук ҳолатлар билан мурося қилишга чек қўйишнинг вақти келди".

Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Солиқ, валютага оид жиноятларга ва жиноий даромадларни легаллаштиришга қарши курашиш департаменти органлари томонидан бундай ноҳуш ҳолатларнинг олдини олиш ва фож қилиш борасида қатор тадбирлар амалга ошириб келинмоқда. Бунга мисол қилиб Самарқанд вилоят тибийёт институти илмий ва илмий-педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиғи Хусинова Шоиранинг қилмишини келтиришимиз мумкин.

Ш.Хусинова фуқаро Ж.Қодировдан унинг турмуш ўртоғи Г.Сайфуллаева-нин институтнинг клиник-ординатура бўлимига наркологию мутахассислиги бўйича ўқишга қабул қилиш эвазига 1500 АҚШ доллари сўраб, шундан 500 АҚШ долларини 2010 йилнинг 20 августда ўз хизмат хонасида олганлиги аниқланган.

Мазкур ҳолат юзасидан ўтказилган тадбирда клиник-ординатурага қабул қилиш имтиҳонларини ўтказиш комиссиясининг масъул котиби Ш.Хусинова фуқаро Ж.Қодировдан 800 АҚШ долларини олган вақтда авшвий далиллар билан ушланди.

Ушбу ҳолат юзасидан Департаментнинг Самарқанд вилоят бошқармаси томонидан Ш.Хусиновага нисбатан Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг тегишли моддаси билан жиноят иши кўзғатилди.

Жиноят иши жиноят ишлари бўйича Самарқанд вилоят суди томонидан қўриб чиқилиб, жазонинг муқаррарлиги таъминланди. Ш.Хусинова 7 йилу 6 ой муддатга озодликдан маҳрум этилди. Шу тариқа яна бир порахўрликнинг пайи қирқилди.

Инсон соғлиғи — бебаҳо бойлик

Эс-ҳуши жойида, тўрт мучаси соғ одамнинг қўлидан қандай ишлар келмайди, дейсиз. Кўзимизнинг кўриши, қулагимизнинг эшитиши, оёқ-қўлимизнинг ишлаши, қалбимизнинг эса меҳр-музаббат, оқибат сингари инсоний туйғуларга ошнолиги учун шукр қилишимиз керак.

Республикасининг "Дори воситалари ва фармацевтика фаолияти тўғрисида"ги Қонуни ижроси юзасидан бир қатор дорихоналарда ўтказилган текширишлар натижаси ҳам бунга яққол қўрсатиб турибди.

Департаментнинг Қорақалпоғистон Республикаси бошқармаси ҳамда унинг шаҳар ва туман бўлимлари томонидан ички бозорларда қалбақлаштирилган, сифатсиз, давлат рўйхатидан ўтмаган дори воситалари сотиши-нинг олдини олиш бўйича олиб борилган тадбирларда ўтган йил давомида 4 та ҳуқуқбузарлик ҳолати аниқланди, 3 та жиноят иши ва 2 та маъмурий ҳуқуқбузарликка оид ишлар кўзғатилган. Ҳуқуқбузарлардан жами 39

млн. 582 минг 900 сўмлик дори воситалари ашёвий далил сифатида олинган. Масалан, Қўнғирт-Бенуе поезиди вагон кўзатувчиси бўлиб ишловчи Ж.Умирбоев, ҳамкасби Ж.Бекумуратов ва таниши А.Ослапов билан жиноий тил бириктириб, Қозғистоннинг Бенуе шаҳридан чет элда ишлаб чиқарилган, сертификатга эга бўлмаган, жами 19 нондаги, умумий баҳоси эса 26 млн. 232 минг 900 сўмлик дори-дармонларни боғхона декларациясида кўрсатмасдан Нукус шаҳрида яшовчи "Замира" исмли аёлга етказиб беришни ўз зиммаларига олишган эди. Аммо уларнинг "чуқвара"ни хом санашганлигини Қўнғиртдаги боғхоначилар исботлаб беришди.

Қонунбузарлар Жиноят кодексининг 182-моддаси 2-қисми "а" банди билан айбдор деб топилиб, суд ҳукми билан тегишли жазога тортилдилар.

Чимбой туман прокуратураси томонидан ўтказилган мониторингда "Рамазон-Каравай" хусусий фирмаси бошлиғи К.Амамбергенов ва бош ҳисобчи Т.Алламбергенова нафақадаги фуқаро С.Шожекеновнинг номидан ноқонуний равишда дори-дармон савдоси билан шугулланиб келишган. Мазкур иш бўйича ҳам жиноят иши кўзғатилиб, ҳозирги вақтда Чимбой туман судида қўрилмоқда.

Эллиқкальъа туманидаги "Динур" МЧЖга қарашли дорихонада ҳам қонун талабларига амал қилинмаган экан. Дорихона ходимлари етарлича махсус кийим билан таъминланмаган, савдо залига линолеум ўрнига тахтадан пол қилиниб, палос тўшалган, санитария қондаларига зид ра-

Зийнетбай РАСБЕРГЕНОВ,
Қорақалпоғистон Республикаси
прокуратураси бўлим катта
прокурори
Нуриддин ОҚНАЗАРОВ,
"Huroq"

вишда музлатгич қўйилган. Музлатгичнинг тозалиги гиғиена талабларига жавоб бермайди. Дорихона чиқиндиларни ташлаш учун махсус герметик идиш билан таъминланмаган. Бундай ҳол тумандаги "Бўстон малҳами" хусусий дорихонасида ҳам мавжуд. Ушбу аниқланган ҳолатлар юзасидан ҳар иккала дорихона мудирига нисбатан маъмурий ишлар кўзғатилди.

Соғлиқ топилмас бойликдир. Инсонлар соғлиғига сифатсиз дори воситаларини сотиш орқали пугур етказиб, бунинг эвазига моддий наф қўриш эса оғир жиноятлигини унутмаслигимиз шарт.

Халқимизда "Саломатлик — туман бойлик" деган нақл бор. Чунки, жонимиз соғ бўлмаса, дунёнинг ҳеч бир шодлиги татимайди. Соғлиқни асраш эса, аввало, ҳар кимнинг ўзига боғлиқ. Аммо касал бўлганимизда дорихонага югураемиз. Касалнинг тузалишига учта жиҳат ҳамоҳанг бўлиши даркор экан: тўри қўйилган ташхис ва унга тайинланган даволаш тизими, дори воситасининг сифати ва даволаш тизимига амал қилиш. Ана шу уч жиҳатдан бирай бузилса, касал аҳолининг яхшиланиши чўзилиб бораверади.

Юртимиздаги дорихоналарда давлат рўйхатидан ўтган, сифат сертификатига эга дори воситалари сотилиб, беморларнинг дардига дармон бўлаётганини эътироф этган ҳолда ҳамма дорихоналар фаолияти ҳам талабга тўла жавоб беради, деб айта олмаيمиз.

Қорақалпоғистон Республикаси прокуратураси органлари томонидан Ўзбекистон

(Давоми.
Бошланиши 1-бетда)

Шу каби фуқаро Э.Жайнарованинг унга тегишли ошхонани кенгайтириш учун кўшимча ер ажратиш ва қурилишга рухсат беришни сўраб ёзган аризаси ҳам ҳоқимлик девонхонаси орқали рўйхатга олинди, кўриб чиқиш учун туман меймориغا 2010 йилнинг 15 апрелида берилган бўлса-да, ариза муаллифига қонунда кўрсатилган 1 ойлик муддатдан 12 кун кечикиб, талаби эдилганлиги ҳақида жавоб хати берилган.

Кармана тумани, "Фарход" маҳалла фуқаролар йиғини, "Ширин" кўрғони, 6/6-уйда яшовчи фуқаро Ш.Ёдгорованинг туман ҳоқимининг 2009 йил 30 декабрдаги қарорига асосан 24 кв.м майдонга савдо дўкони қуриш учун унга ажратиб берилган ер участкасида савдо дўкони қурилиши ишлари тугалланмаганини сабабли эгаллик ҳуқуқи беришни сўраб туман ҳоқими номига ёзган аризаси 2010 йил 26 июнда рўйхатга олинди, кўриб чиқиш учун туман ҳоқимлиги бош мутахассиси Ф.Исмоиловга топширилган бўлса-да, текшириш кунига қадар ариза кўриб чиқилмасдан, ўз ҳолига ташлаб қўйилган.

"Фарход" кўрғони, 46-уй, 1-хонадонда яшовчи фуқаро Н.Бўстоновнинг сутни қайта ишлаш корхонаси қуриш учун ер участкаси ажратиш тўғрисидаги туман ҳоқими номига ёзган аризаси эса 2010 йилнинг 22 апрелида қайд қилиниб, кўриб чиқиш учун туман бош меймори Қ.Муҳаммадуловга топширилган, лекин муаллифга икки ойдан сўнггина таклиф лойиҳаси тайёрланиб, ҳулоса олиш учун вилоят ер ташлаш ва ажратиш доимий комиссиясига юборилганлиги мазмунинда жавоб йўланган.

Ушбу масала юзасидан ўтказилган текшириш натижаларига кўра, вилоят прокуратураси томонидан аниқланган қонунбузилиш ҳолатларининг келиб чиқиш сабаблари ва бунга имконият яратиш берадиган шарт-шароитларни бартараф этиш тўғрисида вилоят ҳоқими номига тақдимнома киритилиб, Кармана, Навбахор ва Конимех туманлари архитектура ва қурилиш бошқармалари бошлиқлари Қ.Муҳаммадулов, Ф.Пирназаров ва Д.Хайруллаев ҳамда Кармана туман ҳоқимлиги бош мутахассиси Ф.Исмоиловларга нисбатан МЖТнинг 43-моддаси билан маъмурий жавобгарлик тўғрисида, Навбахор туман ҳоқимининг капитал қурилиш, коммуникациялар, коммунал хўжалик ва ободонлаштириш масалалари бўйича ўринбосари Н.Бўронов, Навойи шаҳар ҳоқимлиги иқтисодиёт бўлими бошлиги А.Жумаев, Конимех туман ҳоқимлиги иқтисодиёт бўлими бошлиги Б.Минбаев, Конимех туман ҳоқимлиги ҳузуридаги тадбиркорлик субъектларининг давлат рўйхатидан ўтказиш инспекцияси бошлиги Д.Жалмураевларга нисбатан интизомий жавобгарлик тўғрисида иш қўзғатилиб, 16 нафар мансабдор шахсларга қонунбузилишига йўл қўймаслик тўғрисида огоҳлантирув эълон қилинди.

Бундан ташқари, ўтказилган назорат тадбирлари давомида фуқароларнинг тадбиркорлик фаолиятини бошлашига тўсиқ бўлган шахсларга нисбатан жиноят иши қўзғатилди.

Жумладан, Кармана тумани архитектура ва қурилиш бош-

қармасида муҳандис-конструктор лавозимида ишлаб келган З.Ҳақимов фуқаро С.Эшмуродовнинг тадбиркорлик фаолияти билан шугулланиш учун савдо дўконлари қуриш истаги борлигини билгач, Кармана туман ҳоқимининг 2009 йил 24 июлдаги "Кармана тумани Маликработ кўрғони худудида жойлашган "Дехқон бозори"ни қайта реконструкция қилиб, атрофида савдо ва маиший хизмат кўрсатиш дўконлари қуришга рухсат бериш тўғрисида"ги қарори қабул қилинганлигидан фойдаланиб қилишга ҳаракат қилади. Биринчи галда С.Эшмуродовга Кармана тумани архитектура ва қурилиш бошқармасида масъул шахс бўлиб ишлашнинг, қўлидан анча-мунча иш келишини билдириб, 1 млн. сўм пул эвазига бозор худудида савдо дўкони қуриш учун жой ажратишга ваъда беради. С.Эшмуродовдан бу хизмат учун 500 минг сўм пулни олгач, жиноятчи яшириш ва фаолиятига қонуний тўсиқ бериш пайига тушади. Кармана туман ҳоқимининг юқорида қайд этилган қарорининг иловасини компьютер воситаси ёрдамида қалбақлаштиради. Кейин қарор иловасига савдо дўконлари учун ер ажратилган шахслар рўйхатига фуқаро С.Эшмуродовнинг номини ҳам киритиб, унга тақдим этади. Натижада С.Эшмуродов ўзининг алданганлигини билмагани ҳолда "Дехқон бозори" худудида қонуний равишда иккита савдо дўкони қуради. Вилоят прокуратураси томонидан З.Ҳақимовга нисбатан ЖКнинг тегишли моддаси билан жиноят иши қўзғатилиб, тергов ҳаракатлари олиб борилмоқда.

Шунингдек, вилоят прокуратураси томонидан тадбиркорлик субъектларининг қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш чоралари қўрилиб, судларга даъво аризалари киритилди.

Хусусан, Қизилтепа туманида жойлашган "Temur-Malik" МЧЖнинг Тошкент шаҳрида жойлашган "Hansang Pharm" қўшма корхонасидан бажарилган қурилиш ишлари учун берилмаётган 450 млн. 676 минг сўм пул маблағини ундиришда амалий ёрдам беришни сўраб ёзган хати кўриб чиқилди ва қўшма корхона ҳисобидан "Temur-Malik" МЧЖ фойдасига 450 млн. 676 минг сўмни ундириш тўғрисида Тошкент шаҳар ҳўжалик судига даъво аризаси киритилди.

2010 йилнинг октябрь-декабрь ойлари давомида тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлаш учун туман-шаҳар прокуратураларида ўрнатилган "007" рақамли ишонч телефонларида тадбиркорлик субъектларидан жами 61 та мурожаат келиб тушди. Шулардан 24 тасини банкдан кредит олиш, 15 тасини банкдан нақд пул олиш, 16 тасини

рўйхатдан ўтиш ҳамда 6 тасини бошқа масалаларда амалий ёрдам бериш тўғрисидаги мурожаатлар ташкил қилади. Ана шундай ишонч телефонларида бўлган мурожаатлар кўриб чиқилиб, тадбиркорлик субъектларига амалий ёрдамлар кўрсатилмоқда.

Хусусан, Кармана туманидаги "Шлока Брусчат" хусусий корхонаси раҳбари А.Латипов Кармана туман прокуратурасида ўрнатилган ишонч телефони қўлига кўриб чиқилди. У қурилиш материаллари савдоси билан шугулланиш учун банкдан кредит олишга амалий ёрдам беришни сўрайди. Мазкур мурожаат туман прокуратураси томонидан кўриб чиқилиб, унга ДТ «Халқ банки»нинг вилоят бошқармасидан 40 млн. сўм миқдорда кредит олиб берилиши таъминланди.

Шунингдек, фуқаро С.Ризаванинг яқна тартибдаги тадбиркорлик фаолияти билан шугулланиш учун рўйхатдан ўтишда амалий ёрдам кўрсатиш масаласида ишонч телефони орқали қилган мурожаати Навойи шаҳар прокуратураси томонидан ўрганилиб, унга шаҳар ҳоқимлиги ҳузуридаги тадбиркорлик субъектларини рўйхатдан ўтказиш инспекциясидан гувоҳнома олишда амалий ёрдам кўрсатилди.

Худди шундай, Навойи шаҳар прокуратураси томонидан 2010 йилнинг ноябрь ойида ишонч телефони мурожаат қилган Г.Мамадиёрова, Ш.Хайдаров, Ф.Раҳимбаев ва Д.Қурбоновларга яқна тартибдаги тадбиркор сифатида давлат рўйхатидан ўтиши ва гувоҳномалар олиб берилишида амалий ёрдам берилди.

"Учкудук Ем бирлашмаси" хусусий корхонаси раиси М.Шомуродовнинг корхона ишчиларининг ноябрь ойи иш ҳақларини банкдан олишда амалий ёрдам бериш юзасидан ишонч телефони орқали қилган мурожаати Учкудук туман прокуратураси томонидан кўриб чиқилиб, ТИФ Миллий банкнинг Учкудук филиалидан корхона ишчиларининг 667 минг сўмлик иш ҳақларининг олиб берилиши таъминланди.

"Учкудук Элит Шанс" хусусий корхонаси раҳбари Ф.Тошевнинг туман прокуратурасининг ишонч телефони қилган мурожаати ҳам ўрганиб чиқилди. Маълум бўлишича, Ф.Тошев хусусий корхонага қарашли "Бухоро" кафега ва савдо нуқталари бичносининг иккинчи қаватини қайта қуриш учун банкдан 40 млн. сўм кредит олишда амалий ёрдам беришни сўраган экан. Туман прокуратураси томонидан хусусий корхона-шаҳар ТИФ Миллий банкнинг Учкудук филиалидан 40 млн. сўм кредит ажратилишида амалий ёрдам берилган.

Шу каби, "Гесар Зарафшон" хусусий фирмаси раҳбари Ш.Қосимов ишонч телефони мурожаат қилиб, ТИФ

Миллий банки Зарафшон филиали томонидан хусусий фирмага берилган назорат касса машинаси олиб қўйилганлигини билдирган. Ушбу ҳолат Зарафшон шаҳар прокуратураси томонидан ўрганилиб, назорат касса машинаси техник кўриқдан ўтказиш учун олинганлиги аниқланиб, хусусий фирмага қайтарилди.

Бундан ташқари, ишонч телефонлари орқали берилган мурожаатларни кўриб чиқишда аниқланган қонунбузилиш ҳолатлари юзасидан айбдор шахсларга нисбатан прокуратура назорати ҳужжатлари қўлланилди.

Хусусан, "Шохрўх-Шаҳризода" МЧЖ раҳбари Т.Атабековнинг мурожаатидаги ҳолатлар Зарафшон шаҳар прокуратураси томонидан текширилганда, МЧЖда иш юритувчи вазифасида ишлаб келган Ж.Келдиёров вилоят ҳўжалик судининг 2010 йил 14 октябрдаги буйруғига асосан қарздор Зарафшон шаҳридаги "Кизилкум олтин" футбол клубидан "Шохрўх-Шаҳризода" МЧЖ фойдасига 55 млн. 283 минг сўм қарзни ундириш билан боғлиқ ижро ҳаракатларини олиб бориш давомида қарздордан юқорида кўрсатилган миқдордаги пул маблағини 2010 йилнинг 12 ноябрда қамийатнинг собиқ раиси Т.Холмунинова томонидан тўлиқ қабул қилиб олинганлиги ҳақидаги 52-сонли ариза-ни сохталаштириб, суд ижросига тақдим этган. Натижада, суд ижросини ушбу аризага асосан гўёки ижро ҳужжати амалда тўлиқ ижро этилганлигини кўрсатиб, ижро ишини тамомлаш тўғрисида қарор қабул қилганлиги учун қарздордан қамийат фойдасига ундирилиши лозим бўлган маблағ ундирилмасдан қолинган. Бунинг оқибатида МЧЖнинг манфаатларига жуда кўп миқдорда зарар etkazилган. Зарафшон шаҳар прокуратураси томонидан ушбу ҳолат юзасидан фуқаро Ж.Келдиёровга нисбатан Жиноят кодексининг 228-моддаси 1-қисми билан жиноят иши қўзғатилган.

Шунингдек, Конимех туманидаги 12 нафар коллеж битирувчилари ўтган йилнинг 12 декабрда ишонч телефони қўнғироқ қилиб, кичик бизнес ва тадбиркорликни ривожлантириш мақсадида микрокредит олиш учун вилоят Савдо-саноат палатаси худудий бошқармасининг Конимех туман Ахборот-маслаҳат марказига ҳужжат топширганликларини, марказ директори Н.Нарбеков ва уларнинг ҳар биридан "кредит олиш учун йиғилиши лозим бўлган ҳужжатларнинг харажати учун кераклигини" ваъд қилиб, фирибгарлик йўли билан 105 минг сўмдан пул олиб, кредит маблағи бермаганлиги, олган пулларины ҳам қайтармаганлигини баён қилган.

Бахтиёр ЖАМОЛОВ,
Навойи вилоят прокурори

Мазкур ҳолат Конимех туман прокуратураси томонидан ўрганилиб, туман Ахборот-маслаҳат маркази директори Н.Нарбековдан кредит олишда амалий ёрдам беришни ваъда қилиб олган 1 млн. 260 минг сўм маблағ 12 нафар коллеж битирувчиларига ундириб берилди. Қўшимча текшириш давомида эса, директор яна 27 нафар шахнинг ҳар бирига 1 млн. сўмдан микрокредит олиб бериш эвазига уларнинг ҳар биридан 105 минг сўмдан, жами 2 млн. 835 минг сўм маблағларни алдов йўли билан қўлга киритиб, ушбу фуқароларга моддий зарар etkazилганлиги аниқланди. Мазкур ҳолат юзасидан Н.Нарбековга нисбатан Жиноят кодексининг тегишли моддаси билан жиноят иши қўзғатилган.

Юқоридегилардан ташқари, ўтган йилда вилоят ҳоқими ва вилоят прокурори томонидан вилоят ҳоқимлигида 14 марта таъаббат қўзғатилган "Очқ эшиклар" қунида муаммоли масалалар юзасидан жами 458 нафар тадбиркорлар қабул қилиниб, шундан 447 нафари (97,5 фоизи)нинг масаласи хал қилинган, қолган 3 та масала бўйича рад жавоби берилган, 8 та масалани хал қилиш учун ваколатли идораларга топшириқлар берилиб, кўриб чиқилган.

"Очқ эшиклар" қуни қабулга келган Кармана туманидаги "Санжар султон боғи" хусусий корхонаси раҳбари С.Қурбонов иссиқхона қуриш мақсадида ТИФ Миллий банк Навойи филиалидан йиллик 14 фоиз устамта тўлаш шarti билан 400 млн. сўм кредит олишда амалий ёрдам сўраган. Мурожаат ўрганилиб, хусусий корхонага йиллик 14 фоиз устамта тўлаш шarti билан банк томонидан 300 млн. сўм миқдорда кредит ажратилган.

Худди шундай, Навойи шаҳридаги "Ал-Саид Навойи" хусусий корхонаси раҳбари С.Жалолова ҳам қандалатчилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш учун «Микрокредит-банк» ОАТБ Навойи вилоят филиалидан 20 млн. сўм миқдорда кредит олиб берилиши таъминланган.

Қонунга итоаткор тадбиркорларнинг ҳуқуқлари, албатта, ҳимоя остига олинади. Улар ўз фаолиятларини кенгайтиришлари учун қонун билан барча имкониятлар яратиб берилмоқда. Демак, фаолиятини ривожлантириш уларнинг ўзларига ҳам боғлиқ. Вилоят прокуратураси оргнлари томонидан "Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили"да ҳам тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш борасида мунтазам равишда назорат тадбирлари ўтказилиши белгилаб олинди.

Миллатнинг фахру ифтихори

Нилуфар НИЁЗОВА, «Нидоқ»

[Давоми. Бошланиши 1-бетда]

Демак, хос одамлар — тушунганлар олдидан Навоий асарлари азизу мўътабар экан, бас, оми — тушунмаган кишилар нима деса, деяверишин! Чунки кесак билан тоғ тўқнашиб кетса, кесакнинг чанги чикиб кетади. Агар хас келиб ўтга урилса, ўзи ёниб, алангасини янада кучайтириб юборади.

Мени яна бир нарса қийнапти. Навоийни ўқимаслик бугун адабиётга қизиқишни, китобга иштиёқни сўндирган чоғи. Қаранг, етти-саккиз йилдан бўён кишлоғимиздан бирорта адабиётчи чикмади. Менинг "Навоийхонлиқларим" замирида ҳеч бўлмаганда эллик нафар ўқувчидан бирортасининг қалбига чўб солса, анъаналаримн давом эттирса, деган илмиж бор эди. Афсус... Шогирдларимни адабиётга ошно этибману, уларга Навоийни ўқувчи қалбига жо қилишни мерос қолдирилмабман...

Ана шу сўхбатдан кейин мушоҳада юрита бошладим. Навоий бобомиз-ку, 15-асрдаги саводсиз, оми кишиларнинг ўқимаслиги, ўқиса ҳам тўғри баҳолаб олмаслиги гамини чекканди. Лекин ҳақиқатни тан олиб айтишим мумкинки, ҳозир хаттоки айрим зиёллар, борингки, қалам аҳлидан кўпчилигининг "Навоийни ўқимаслик, ўқиймаймиз, тили оғир", дейишига асос йўқ, Чунки тилнинг "мураккаблиги", "эскилиги", "тушунмаслигимиз" баҳона бўла олмайди.

Университетда таҳсил олган кезларимиз хурматли устозим Абдулхамид Курбонов ҳам шу масалада қайғуриб, бот-бот таҳорларди:
— Ҳазрат асарларини ўқиб, тўлиқ тушунгангагина эмас, хаттоки ўқиб, юздан бирини англаганга ҳам дуоғўйлик қилади:

*Хар кишиким, ўқурда бу нома,
Таъбия гарм бўлса хангома.
Неки мен қилмишам — назар этса,
Юзидан гар бирига етса.
Таъби гар саф-у зехни пок ўлгай,
Шак эрмасдурки, завқнок ўлгай.
Анда шоядқи, айлабон тақсин,
Анга қилгай, дуони доғи қарин.
Ё раб, андоқ кишига раҳмат қил!
Охир оромгоҳи жаннат қил!
Демак, бобокалонимиз: "Асарларимнинг юздан бир маъносини тушунган одам ҳам завқ-шавққа тўлиб, мени дуо қилади. Уша одамни ҳам Тангри марҳаматига олиб, жойини жаннатда ато этсин", дея тилак қилган экан-да?!*

Ўқитувчимиз бу билан бизни Навоий қалбига янада ақинлаштиришга интилган экан, деган мушоҳадага бораман бугун.

Кайсидир кун талабалик консептларимни арақлаб ўтириб, устозимнинг маъруза чоғида ёздирган яна бир қайдаларига диқ қелдим: "Ҳазрат асарларини ўқиб, ундан ҳеч қандай баҳра олмайдиганлар ҳам, афсуски, орамизда бўлсаёр. Ўзтибор беринг-а, ул зот ана шундай маънавиятсиз кимсаларга қандай нисбат қилган:

*Топмаган таъбию поку хотира соф,
Ки анинг даъби бўлмағай инсоф.
Қатрач дурдин олмас бахра,
Деса фируза кўрса хар мура.
Анга ойини даъбу инсоф эт!
Кўнглини поку хотирин соф эт!
Қаранг-а, фирузанин кўриб, эшакмунчоқ дейдиганларни кўриб, кечирган экан-да, ул зот?!*

Яна бир тоифа китобхонлар бор. Улар шоир асарларини ўқиганлари билан маъносини яхши англамасаларда, таҳсин айтаверадилар. Бунчи қарангки, бу хижат ҳам бобомиз назарларидан четда қолмаган экан!
*Улки таҳсин этар, вале билмай,
Ўқиган нукта даркин қилмай,
Сўзи гар яхши, гар газоф дурур,
Хар неки ул деса, маъоф дурур.*

Ўқигувчилардан-ку, ҳар қалай, ул зотнинг хотири ҳам бўлган экан. У кишини қийнаган нарса асарларнинг келажак авлодга қандай ҳолда етиб бориши эди. Шунинг учун бевасов хатотларга айтадиган алоҳида сўзлари бор. Араб ёзувида "кўз" билан "кўр"нинг, "гайб" билан "айб"нинг фарқи биргина нуктада. Шунинг учун кўзни кўриб қўйган хатотнинг кўрлиги, гайбни айб қилиб юборган хатотнинг айби айтилади: "Бундайларнинг хомаси, яъни перосига кўзи сиёҳ бўлсин (демак, у хомасини кўзига сукиб олсин!), тили хома каби ўртасидан икки бўлак қилиб кесилсин, юзи хатдек қора бўлсин!"

"Сабаъи сайёр"нинг охириги байтларида қуйидагиларни учратиш мумкин: *Деганимни улуска марғуб эт,
Езганимни кўнгулга маҳбуб эт!
Тилга лафзини ногузур айла!
Жонга назмини дилпазир айла!* Яна Навоий дostonнинг халққа зеби торак, яъни эл бошидаги тож, зебу зийнати, ўқиганларга эса муборак бўлишини тилайди:

*Халққа зебу торак айла они!
Уқунганга муборак айла они!
Шу ўринда яна бир нарсани таъкидлаш жоизки, бобомиз бу асаримни фақат ўз элим ўқисин демаган, дostonга етти фалакнинг ошно, яъни ёру етти иклим, қитъа элининг харидор бўлишини истаган:*

*Етти афлонки анга ёр эт!
Етти иклим элин харидор эт!
Бундан кўриниб турибдики, Навоийнинг руҳи ҳар биримизнинг у киши ёзиб қолдирган бебаҳо китобларини ўқимизга ҳамиша мунтазар. Лекин очиги, Навоий бизга эмас, биз у зотга муҳтожмиз! Ўзтибор қилган бўлсангиз, Навоийни ўқиган сари кўнглимиз ёришади, қалбимизда шу вақтгача ҳеч тўймаганимиз — ажиб бир пок сурур гулвалана бошлаганини хис қиламиз...*

Алишер Навоий маънавий-маданий ҳаётимизда шу қадар катта мавқеъ тутадики, ҳар кун радио ёки ойнаи жаҳондами, ё бирор маданий анжумандами, бобокалон шоиримизнинг бир шёрини эшитасиз. Ё кўпчи бўлган газалининг оҳанги-ю маромига ром бўласиз. Сезилар-сезилмас бу мисралар қатида абадул абад яшайдиган руҳ сизга юқади. Шоир асарларини бевосита ўзингиз ўқиганда оладиганимиз — маънавий-руҳий кучни бошқа ҳеч қайси йўл билан топа олмайсиз.

Вақтни қизганамиз. Келгуси авлодни комиллик сари ундовчи нодир дурдоналаримиз эса сон-саноксиз. Булардан кечмоқ келажакдан кечмоқ эмасми?! Эҳтимол, бобомиз рўзгор ташвишлари талошида елиб-югураётган биз — гофил бандларини бир четдан кузатиб, таскин маъносидеа ўғит қилмоқчимиз. Ахир ул зот айтганди — юз йил яшайман, деган одамга аввал юз йиллик сабр керак:

*Юз йил киши умр тилар, бил -
Ким сабр керақдир анга юз йил.*

Бош прокуратуранинг Олий ўқув курслари томонидан Меҳнат ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш вазири, Тошкент вилоят прокуратураси ҳамда "Миллениум" номидаги ёш ногиронлар маркази билан ҳамкорликда "Инсон ҳуқуқларини таъминлаш — фуқаролик жамиятининг пойдевори: фуқароларнинг бандлик масалалари" мавзусида давра сўхбати ташкил этилди.

Кенг кўламли тадбирлар

Давра сўхбатидеа Бош прокуратуранинг Олий ўқув курслари профессор-ўқитувчилари, раҳбар кадрларни қайта тайёрлаш курслари тинловчилари, Меҳнат ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш вазири, Тошкент вилоят прокуратураси, "Миллениум" номидаги ёш ногиронлар нодавлат нотижорат марказининг ходимлари ҳамда жамоатчилик вакиллари иштирок этидилар.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 37-моддасида белгиланганидек, ҳар бир шахс меҳнат қилиш, эркин касб танлаш, адолатли меҳнат шартлоарида ишлаш ва қонунда кўрсатилган тартибда ишсизликдан ҳимояланиш ҳуқуқи эгадир. Давра сўхбатидеа бандлик масалаларининг муҳим жиҳатлари бўйича чоратадбирларни амалга оширишга доир фикр-мулоҳазалар билдирилди. Бандлик ва аҳолини иш билан таъминлаш масалаларини тартибга солиш, унинг муайян иқтисодий, ҳуқуқий, ташкилий шарт-шароитлари яратилиши билан боғлиқ жиҳатлари таҳлил этилди.

Бундан ташқари, ногиронларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, уларнинг меҳнат фаолияти соҳасида узаро муносабатини таъминлаш, уларга муайян турдаги имтиёзлар ҳамда кафолатлар бериш, қолареса, уларнинг ҳам жамиятдаги ролини кучайтириш борасида олиб борилаётган ислохотлар давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири эканлиги таъкидлаб ўтилди.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган барча ислохотлар инсон, унинг манфаатларига қаратилган. Ҳар йили давлат бюджетининг тенг яри ижтимоий соҳага йўналтирилоқда. Мамлакатдеа энг долзарб

А.АБДУЖАБОРОВ,
Бош прокуратура ОУК бўлим бошлиғи

ижтимоий масала — аҳолини иш билан таъминлаш бўйича кенг кўламли чоралар амалга оширилоқда. 2009 йилнинг узида 946 мингдан зиёд, 2010 йилдеа эса, 950 мингта янги иш ўринлари яратилди. Энг муҳими, бу иш ўринларининг 65 фоиздан ортиси қишлоқларимизда ташкил этилди. Ўзбекистондеа аҳолининг кўпчилиги қишлоқ жойларидеа истиқомат қилиши ҳисобтеа олинган ҳолдеа бу ерлардеа аҳолини иш билан таъминлаш масалалари изчиллик билан ҳал этилоқда. 2009 йилдеа янги иш ўринларининг 500 мингтаси, 2010 йилдеа эса 600 мингтаси қишлоқ жойлардеа яратилганлиғи бунинг ибодитдир. Ҳусусан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан 2011 йилдеа иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастурига кўра, жорий йилдеа мамлакатимизда жами 9562 мингта янги иш ўринлари яратилиши кўзда тутилган ҳам бунга мисол бўла олади.

Давра сўхбатидеа ўтган давр мобайнидеа мамлакатимиздеа инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилишга доир амалга оширилган ишлар ҳақида тўхталиб, бу боралдеа муаммолар ва фойдаланилмаётган имкониятлар таҳлил этилди.

Анжуман иштирокчилари маъкур ҳолатларнинг долзарблигини қайд этиб, бу боралдеа маъсул органларнинг фаолият самардорлигини ошириш бўйича илмий-амалий тадбирлар кўламини кенгайтириш, идораларо ва халқро тажриба алмашинувини чуқурлаштиришга оид тавсияларни қабул қилишди.

Порлоқ истиқбол кафолати

Ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришда инсон ва фуқаролар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш баробарида болалар ҳамда ёшларнинг қонуни билан қўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилиш муҳим аҳамияттеа эга. Зеро, инсон ҳуқуқлари бола ҳуқуқларидан бошланади. Юртимизда болалар ва ёшларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва уларнинг қонуний манфаатларини кафолатлашга доир ҳуқуқий ислохотлар амалга ошириб келинмоқда.

Моҳира АЛИБОЕВА,
Тошкент Иккинчи юридик коллежи ўқитувчиси

ганларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, бу боралдеа уларга алоҳида ғамхўрлик кўрсатилишини назарда тутувчи бир қатор нормалар мустаҳкамлаб қўйилган. Ҳусусан, Меҳнат кодексининг 242-моддасида мувофиқ, иш вақтининг муддати ўн олтидан ўн саккиз ёшгача бўлган ҳоимларга ҳафтасига ўттиз олти соатдан, ўн бешдан ўн олти ёшгача бўлган шахслар (таътил даврида ишлаётган ўн тўртдан ўн олти ёшгача бўлган ўқувчилар) учун эса ҳафтасига йилгирма тўрт соатдан ошмайидиган қилиб белгиланади. Уқуқлардан бўш вақтларидеа ишлаётган ўқувчиларнинг ўқув йили давомидеа иш вақти муддати юқоридеа кўрсатилган тегишли ёшдаги шахслар учун назарда тутилган иш вақти энг кўп муддатининг яримдан ортис кетиши мумкин эмас. Ундан ташқари, ўн саккиз ёшга тўлмаган шахсларни тунги ишларга, иш вақтин ташқари ишларга ва дам олиш куналаридеа ишларга жалб этиш тақиқланади (Меҳнат кодексининг 243-моддаси). Бу эса ўз навбатида, Ўзбекистон Республикасининг 2008 йил 4 апрелдаги қонуни билан ратификация қилинган "Ишга қабул қилиш учун энг кичик ёш тўғрисида"ги конвенциянинг 3-моддаси талабларига тўла мувофиқ келади.

Мамлакатимиздеа аҳолисининг тахминан 40 фоизини 18 ёшгача бўлган болалар, 64 фоизини эса 30 ёшгача бўлган ёшлар ташкил этиб, бу кўрсаткичлар уларнинг мамлакат меҳнат бозоридеаги ҳиссаси сезиларли эканлигини кўрсатади.

Ўзбекистондеа ёшлар ўзинтеа хос ижтимоий қатлам — давлат эътиборидеаги йўналиш сифатида баҳоланади ва ислохотлар жараёнининг устувор йўналишларидан бири сифатида эътироф этилади. Мамлакат қонуночилиғидеа ҳам ёшларни ижтимоий, сиёсий ва иқтисодий муҳофаза қилиш масалалари ўз аксини топган бўлиб, бу жиҳат бир томондан, бевосита ёшларга қаратилган қонунолар тизими орқали, иккинчи томондан, инсон ҳаётининг турли қирраларини узида муҳассас этган умумдавлат қонунолар тизими орқали ҳамда учинчи томондан, инсон омили ва унинг ҳуқуқлари билан алоқадор тарзда мамлакатимиздеа ратификация қилинган турли халқро ҳужжатлар орқали ўзини намоён этади.

Маълумки, мустақиллик йилларида фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқларини ҳимоя қилиш билан боғлиқ қатор қонуно ҳужжатлари қабул қилиниши ва амалда таъбиқ этиб келинмоқда. Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг 2008 йил 4 апрелдаги қонуни билан "Ишга қабул қилиш учун энг кичик ёш тўғрисида"ги конвенция (Женева, 1973 йил 26 июни) ҳамда 2008 йил 8 апрелдаги Қонуни билан "Болалар меҳнатининг оғир шакллари тақиқлаш ва йўқ қилишга доир шоншилун чоралар тўғрисида"ги конвенция (Женева, 1999 йил 17 июни) ратификация қилинди. Умуман, Республикаимиз меҳнат қонуночилиғидеа меҳнат соҳасида воғта етма-

Мехнат кодексининг 247-моддасига кўра, ота-оналар ва васийлар (ҳомийлар), шунингдек, меҳнатни муҳофаза қилиш устидан назорат қилувчи органлар ҳамда воғта етмаганлар ишлари билан шугулланувчи комиссиялар агар ўн саккиз ёшга тўлмаган шахслар бажарилган ишни давом эттириш улар соғлиғи зиян қиладиган ёки уларга бошқача тарзда зарар етказадиган бўлса, бундай шахслар билан тузилган меҳнат шартномасини бекор қилишни талаб этишга ҳаққи эканликлари белгилаб қўйилган. Юқоридеа зикр қилинган конвенциянинг 7-моддасида миллий қонуно ҳужжатларида агар ўн ўн бешдан ўн беш ёшгача бўлган шахсларга уларнинг соғлиғи ва ривожланиши учун зарарли бўлмаса, уларнинг мактабга қатнашига, ваколатли ҳокимият органлари томонидан тасдиқланган касбтеа йўналириш ёки касбий тайёрлаш дастурларидеа иштирок этилишига, ёки уларнинг олган ўқувларидан фойдаланиш лаёқатига зарар етказмайдиган бўлса, энгил ишларда ишлашга ёки ёлланиб ишлашга ружаат этилиши мумкинлиғи белгилаб қўйилган.

Талаб асосли бўлсин

Яна бир йилмиз ўз поёнига етиб, янги 2011 йилнинг дастлабки ойини ҳам якунлаб улгурдик. Йил охирилар экан, бошланжак янги йилда амалга ошириш лозим бўлган ишлар хомчўт қилмади. Бир неча кунлар фарқи билан орта қолган эски йилда бажарилмай қолган ишларимизнинг ижобий натижа кўрсатишига янги йилдан умид қиламиз. Бир сўз билан айтганда ҳар иккала йил учун ҳам сарҳисоб қиламиз...

Қадим газетхон! Азиз замондош!

Сиз-у биз бир-биримизни жула яхши таниймиз... Сизнинг аччиқ ва ширин ташвишларингиз эшитувчиси биз эканмиз, демак, бир-биримизга бегона эмасмиз.

Айримларингиз билан ўтган бир йил лавомида бир неча мартаба ҳамдард бўлишга тўғри келган бўлса, баъзиларингиз билан бир мартабалик боғланиш етарли бўлди. Ҳар не бўлса-да, ўз имкониятимиздан кеиб чиқиб сизларга ёрдам беришга ҳаракат қилдик. Мулаоимиз куйида айтилажак сўзларимиз сиз учун бироз оғирлик қилса-да, бизни тушунасиз деган умидда фикрларимизни қоралашга уриндик.

"Тахририятга мурожаат қилишга мажбур бўлдим..." Аксарият аризалар шундай жумлар билан бошланади.

"Нуқуқ" почтасидан ўрин олган мактублар асосан ўз вақтида ечим топмай бу ерга-ча етиб келган ариза, шикоятлардир. Кимдир суд қароридан норози, кимдир фирибгар тузоғига илиниб, кўрган зарарини ундиришда кумак берилишини сўраган бўлса, яна кимдир яққа тартибда уй-жой қуриш учун ер майдони ажратилган ҳудуд сўраб ёзган мурожаатларнинг кўриб чиқилмаётганидан шикоят қилади.

Ўтган 2010 йил давомида тахририят 1631 хат олган бўлиб, 942 таси мақола, 380 таси эса ариза ва шикоятлардан иборат. Шунлардан 50 тасини ҳуқуқий маслаҳатхонага йўланган хатлар ташкил этган бўлиб, деярли барчасига йил давомида газета сифафалари орқали жавоб берилишига эришилди.

Иш ҳақининг ўз вақтида берилмаслигидан, жиноят ишлари бўйича олиб борилган тергов ишдан, суд қароридан норозилик, пенсия ва нафақа

пуллари тайинланишида юз бераётган тушунмовчиликлар орқали кеиб чиқаётган муаммо ва ҳоказолар аризаларнинг асосий мазмунини ташкил этади. Жойларда уларни бартаграф этишга етарлича эътибор қаратилмаслиги оқибатида аризаларнинг сони ортиб бормоқда. Масалан, Сурхондарё вилоятидан 55 та ариза (шулардан 7 таси ҳуқуқий маслаҳатхонага), Қашқадарё вилояти бўйича 61 та шикоят (шулардан 11 таси ҳуқуқий маслаҳатхонага) йўланган. Қолган вилоятлар ҳам ҳисоблар бўйича ўз кўрсаткичига эгаллигига гувоҳ бўлишимиз мумкин.

Иш бор жойда хато ва камчиликлар бўлади, албатта. Аммо бу ариза ва шикоятларга, мурожаатларга беъэтибор ёхуд белпандлик билан қараш ҳуқуқини беради, дегани эмас.

Аризаларда қаламга олинган мавзуларидан яна бири пенсия ёшига доир нафақа пуллари олиш ва пенсия ёшини аниқлаш ҳамда 2 ёшга-ча бўлган фарзанд тарбияси учун тўланадиган нафақа пуллари тўлашдаги тушунмовчиликлар билан боғлиқ.

"Менинг уч нафар фарзандим бор. Турмуш ўртоғим ногирон. Икки оёғини, товонини босолмайди, шунинг учун юрганда йқилиб тушади. У киши ҳеч қаерда ишламайди. Фақатгина 85 ёшга кирган қайнотамнинг ёрдами билан ашаб келмоқдамиз... Турмуш ўртоғимнинг пенсия пули 42 миң сўмни ташкил этади..." дея арз қилади Қашқадарё вилояти Яққабоб тумани А.Навоий жамоа ҳўжалигининг "Қўшилиш" кишлоғида яшовчи Г.Қурбонова. Ким билсин, балки арзномада битилган бу сўзлар ҳақиқатдир, балки, шунчаки чиқмаган жондан умид қабилди ёзилган хатдир... Воқеага аниқлик киритиш мақсадида ариза тегишлилигича Қашқадарё вилоят ҳўжалигига юборилганлигини маълум қилган ҳолда уларнинг жавобларини кутиб қоламиз.

Тошкент вилояти Қуйи Чирчиқ туманидан фуқаро О.Онищенко ҳам ўзига нисбатан ёшга доир имтиёзли пенсия тайинланиши масаласида эътирозларини билдириб, тахририятга ариза йўллаган. Ушбу ариза Тошкент вилоят прокуратураси томонидан

Маъмура ДУСИЯРОВА,
«Нуқуқ»

кўриб чиқилди. "Аниқланишича, Ўзбекистон Республикасининг "Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида"ги Қонунининг 12-моддасида охириги иш жойидан қатъий назар, ўқитувчилар ва бошқа маориф ходимларининг махсус иш стажига қамда 25 йил бўлган тақдирда ёшга 5 йилга қисқартирган ҳолда пенсия олиш ҳуқуқига эга бўлиши белгиланган. Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 12 май кунги "Имтиёзли шартларда пенсияга чиқиш ҳуқуқини берувчи ишлаб чиқаришлар, муассасалар, ишлар, касблар, лавозимлар ва кўрсаткичларнинг рўйхатини тасдиқлаш тўғрисида"ги 250-сонли Қарори билан тасдиқланган 3-сонли рўйхатнинг 7-қисми 2-бандида катта кутубхоначи лавозими назарда тутилмаган.

Аризани кўриб чиқиш жараёнида О.Онищенконинг умумий меҳнат стажига 33 йил-у 1 ой бўлиб, шундан кутубхоначи лавозимидagi имтиёзли меҳнат стажига 1 йил ва 7 ой-лиги ҳамда 1981 йилдан 2006 йилгача бўлган даврда қайд этилган рўйхатда назарда тутилмаган катта кутубхоначи лавозимидagi ишлаганлиги аниқланди", — деб жавоб беради Тошкент вилоят прокуратураси М.Қиёмов.

Аризабозликнинг кўпайиши, уларнинг тақдор ва тақдор ёзилаверишида фуқароларимизнинг ҳам маълум маънодаги "улушлари" борлиги-

Фуқаролар мурожаатлари — эътиборда

Ўзбекистон Республикасининг мустақиллиги эълон қилингандан кейин ратификация қилинган биринчи халқаро ҳужжат "Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон Декларацияси"дир. Бу бежиз эмас, албатта. Чунки инсонни улуғлаш, унинг хоҳиш-иродасини қафолатлаш, орзу-умидларини тўла рўёбга чиқаришни ўзининг бош мақсади қилиб белгиланган мустақил давлатимизнинг етакчи тамойилларини ана шу муҳим халқаро ҳужжатта мувофиқлаштириш назарда тутилган эди. Бош Қонунимиз Ўзбекистон Республикаси Конституциясини тайёрлаш ва қабул қилишда ушбу умуминсоний олий қадрият асос қилиб олинди. Шунинг учун ҳам Конституциямиз халқаро ҳамжамият томонидан умумбашарий, инсонпарварлик ва демократик мезонларга тўла жавоб берадиган ҳужжат сифатида яқинлик билан эътироф этилди.

Хозирги кунда Ўзбекистон Республикасининг инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоялаш соҳасидаги 60 дан зиёд халқаро ҳуқуқий ҳужжатларга имзо чеккан. Республика-миз мустақилликка эришганидан сўнг инсон ҳуқуқлари масалаларига оид 100 дан ортиқ қонунлар қабул қилинди. Шунлардан бири Ўзбекистон Республикасининг "Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисида"ги Қонунидир.

— Мурожаатларда фуқароларнинг бузилган ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини тиклаш тўғрисидаги талаблар баён этилади, — дейди Қашқадарё вилоят прокуратураси фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари, давлат ва жамият манфаатларини ҳимоя қилиш бўлими бошлиғи Отабек Бободўстов. — Шунингдек, фуқаролар давлат ва жамият фаолиятини такомиллаштиришга доир тавсиялар билан мурожаат қилишлари мумкин. Биз ўз ишимизни бу борада қийинлик қонун ва меъёрий ҳужжатлар асосида олиб бораёلمиз. Ўтган йили вилоят проку-

ратураси ишонч телефонида 23 та мурожаат қайд этилди. Фуқаролар ва юридик шахсларнинг мурожаатлари маҳаллий давлат ҳокимияти, ҳуқуқни муҳофаза этишчи ва назорат идоралари ҳамда лицензия берувчи органлар томонидан тадбиркорлик субъектларини рўйхатга олиш фаолиятини ташкил этиш, уларнинг ишларига ноқонуний аралашилар, қурилишга рухсат бериш, кадастр ҳужжатларини расмийлаштириш, бинолар ижараси учун тўлов миқдорини белгилаш ва бошқа соҳалардаги қонунбузилишлар, бюрократик тўсиқлар, сансалорликлар ҳақида бўлиб, тегишли тартибда кўриб чиқилди.

Хусусан, Касби туманидаги "Х.Темиров" фермер ҳўжалиги раҳбари Х.Азизов 2010 йил 27 октябрь кунини вилоят прокуратурасининг ишонч телефони-га мурожаат қилиб, "Агробанк"нинг туман филиали томонидан пахта терими пуллари берилмаётганига ва бу соҳада амалий ёрдам кўрсатишимизни сўраган эди.

Вилоят прокуратурасининг аралашуви билан фермер ҳўжалигига тегишли 1 млн. 889 миң сўмлик терим пуллари банк орқали нақд пулда тарқатилиши таъминланди.

Ёки суд департаментининг Қашқадарё вилоят ҳудудий бошқармаси ишонч телефонида Касби туманида яшовчи фуқаро А.Нуруллаева кўнгирик қилиб, Касби тумани бўлими суд ижро-чиларининг хатти-ҳаракатларидан норозилик билдирган.

Текшириш жараёнида аниқланиши-ча, фуқаролик ишлари бўйича Қарши туманларо судининг 2010 йил 20 ноябрдаги буйруғига қўра, қарздор А.Ботировдан фуқаро А.Нуруллаева фойда-сига 331 миң 612 сўм ундириш ҳақида-ги ижро ҳужжати суд ижрочиларининг Касби тумани бўлими иш юритишга 30 ноябрь кунини келиб тушган. Суд ижро-чиси ўша кунини ижро иши юритишни қўзғатиш ҳақида қарор чиқарган ва қарор нусхасини томонларга юбориб, қарздорга суд қарорини ихтиёрий таъ-минлаш учун беш кун муддат берган. Бироқ ижрочи бўлимида иш ҳажмининг қўзғатиш ва вақти етмаганлигини баҳо-на қилиб, ижро ҳужжатининг ижроси-ни ўз вақтида таъминланмаган.

Фуқаро А.Нуруллаеванинг суд депар-таменти ишонч телефонида мурожаати-дан сўнг суд ижросини томонидан маж-бурий ижро ҳаракатлари олиб борилиб, қарздор А.Ботиров расман оғохланти-рилган. Шундан сўнг ҳам ижобий нати-жа бўлмагач, суд ижросини томонидан мажбурий ижро тайинланган ва қарздор-га тегишли бўлган "Агидель" русумли

Норбўта ҲОЗИЕВ, «Нуқуқ»

сўв сўргич двигатели далолатнома асо-сида рўйхатга олиниб, хатланган. Дви-гатель сакловчига топшириш учун олиб қўйилиб, савдо дўкони орқали сотил-гач, А.Нуруллаевага юқорида кўрсатилган сумма ундириб берилган.

Ҳа, кейинги пайтда ариза ва шико-ятлар бироз кўпаймоқда. Бироқ биз бундан асло қўчмаслигимиз лозим. Раҳбарга ҳам ана шу мезонлардан ке-либ чиқиб баҳо бермаслигимиз зарур. Чунки кучли давлатдан кучли фуқаро-лик жамияти сари дадил қадам таш-лаёلمиз, ҳуқуқий давлат қураёلمиз. Демак, энди фуқароларнинг ҳуқуқий саводхонлиги ошиб, ўз ҳақ-ҳуқуқла-рини яхши билишлари ва уларни қаттиқ туриб ҳимоя қилишлари тур-ган гап. Шунинг учун ҳам ҳуқуқати-миз фуқароларнинг мурожаатларига алоҳида эътибор бериш кераклигини шу куннинг долзарб вазифаларидан бири деб қарамоқда. Бу Ўзбекистон Республикасининг "Фуқаролар мурожаат-лари тўғрисида"ги Қонунининг фуқаро-лар мурожаатлари тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлиги учун жавобгарлик ҳақидаги 24-моддасида ҳам ўз аксини топан.

Қолаверса, Президентимиз таъкид-ланганларидек, «инсон ҳамма нарсага — қийинчиликка ҳам, йўқчиликка ҳам чидаши мумкин, лекин ҳақсизликка чидай олмайд. Буни хоҳ мансабдор шахс, хоҳ оддий фуқаро бўлсин, асло ёдидан чиқармаслиги керак».

Низонинг сабаби нимада?

Ҳар бир инсон вояга етиб, оила-никоҳ муносабатларига киришар экан, аста-секин ўз уй-жойига эга бўлиб, мустақил яшашга интилади. Ана шу мақсад уни имкон даражада қулай, ўз оиласи шароитига мос бўлган уй олишга ёки қуришга ундайди. Бироқ интилиш ва хатти-ҳаракатларнинг барчаси у яшаб турган жамият қонун-қондаларига мос бўлиши, ўзгаларнинг манфаатларига путур етказмаслиги лозим. Агар ана шу меъёр бузилса, ўз навбатида бунга нисбатан қонунда белгиланган таъсир чоралар кўрилади.

Республика прокуратураси органлари томонидан бу борадаги фаолиятни тартибга солишга қаратилган қонун нормаларига нечоғлик амал қилинаётганлиги ўрганилганда, айрим ҳолатларда қонун талабларига риоя этилмаётганлиги аниқланди. Бу каби ҳолатларга нафақат фуқаролар, балки судлар томонидан ҳам йўл қўйилган. Утган 2010 йил давомида биринчи инстанция судлари томонидан жами 289124 та фуқаролик ишлари қўрилган бўлса, шундан 1611 тасини уй-жойдан мажбурий тартибда қўчириш ҳақидаги ишлар ташкил этган. Апелляция инстанциясида жами 4347 та иш қўрилган бўлиб, шундан прокурор протестига асосан 927 таси, кассация инстанциясида қўрилган жами 4883 та ишдан 241 таси, назорат тартибда қўрилган жами 135 та ишдан 34 таси прокурор протести асосида бекор қилиниб, ўзгартирилган.

Қабул қилинган суд қарорларини бекор қилиш тўғрисида протест киритиш ўз-ўзидан бўладиган жараён эмас, албатта. Бунинг учун ҳар бир протест бир неча бор ўйлаб, унинг қонун меъёрларига мос келиши пухта таҳлил этилиб, ҳар бир фикр тўла асосланган тақдирдагина киритилади. Масалан, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик-процессуал кодексининг 19-моддаси 2-қисмига кўра, фуқаролик иши судда қўрилатганда тарафнинг ёки бошқа шахснинг хатти-ҳаракатида жиноят аломатлари аниқланса, судлар бу ҳақда прокурорга маълум қилишлари лозим. Аммо айрим судлар томонидан мажбурий қонун талаби бузиб келинган. Жумладан, даввогар Мухаббат Мамажонов судга жавобгар Латиф Аҳмаджоновни уйдан мажбурий тартибда қўчириш ҳақидаги ариза билан мурожаат қилган. Ўз навбатида Л.Аҳмаджонов қарши даъво билан судга мурожаат қилиб, М.Мамажонов, Нодира Аҳмаджонова ва Жиззах шаҳар нотариал идораси томонидан тасдиқланган низоли уйнинг олди-сотди шартномасини ҳақиқий эмас деб топганини сўраб, низоли уй унинг турмуш ўртоғи Н.Аҳмаджонова билан умумий мулкчи ҳисоблангани, турмуш ўртоғи Н.Аҳмаджонова унинг розилигисиз уйни М.Мамажоновга сотиб юборганлиги, унинг номидан нотариал идорага тақдим қилинган розилик аризасини у имзоламаганлигини кўрсатган.

Фуқаролик ишлари бўйича Жиззах туманлараро судининг 2010 йил 18 майдаги ҳал қилув қарорига кўра, даввогар М.Мамажоновнинг жавобгар Н.Аҳмаджоновага нисбатан уй-жойдан мажбурий тартибда қўчириш ҳақидаги даъво талаби рад этилган. Л.Аҳмаджоновнинг қарши даъвоси қаноатлантирилган ва низоли уйнинг нотариал тасдиқланган олди-сотди шартномаси ҳақиқий эмас

деб топилган. Н.Аҳмаджоновдан М.Мамажоновга низоли хонадон учун берилган 550 минг сўм миқдоридagi пул қайтарилган.

Ишни қўриш давомида суд томонидан тайинланган хатшунослик экспертизасининг ҳулоасига кўра, Л.Аҳмаджонов номидан ёзилган розилик хатини у имзоламаганлиги тасдиқланган. Бундай ҳолатнинг юзага келиши эса, Жиноят кодексининг 228-моддасида қайд этилган жиноят аломатларининг мавжудлигини кўрсатади. Бироқ, бу ҳолат юзасидан жиноят иши қўзғатиш масаласини ҳал қилиш учун иш туман прокуратурасига юборилган. Бошқача қилиб айтганда, ҳолат эътиборсиз қолиб кетган.

Инсон бирор-бир идорага шикоят ёки тақлиф билан бежиз мурожаат этмайди. Суд идораларига бўладиган бу каби мурожаатларни қўриб чиқишда ФПКнинг 42-моддаси муҳим аҳамият касб этади. Лекин бу борадаги ишларни ўрганиш жараёнида маълум бўлишича, айрим судлар мажбурий модда талабларини лозим даражада баҳармаган. Бундай ҳолатга Гулистон шаҳар фуқаролик ишлари бўйича туманлараро суди фаолиятида дуч келинди. Иш ҳужжатларидан кўринишича, даввогар А.Юнусов судга жавобгарлар Ф.Мадраҳимова, Г.Бреговихларга нисбатан уй-жойдан мажбурий тартибда қўчириш ҳақидаги даъво аризаси билан мурожаат қилган. У ўз аризасида Гулистон шаҳар, Ал-Хоразий кўчасидаги 1-уйни фуқаро М.Бекназаровдан нотариал тасдиқланган ишончнома асосида сотиб олиш ҳуқуқи билан сотиб олганлигини, ушбу хонадонда бегона шахс (Ф.Мадраҳимова ва Г.Бреговихлар) яшаб келишигини, шу боис уларни мажбурий турар жойдан қўчиришни сўраган.

Биринчи инстанция суди даввогарнинг талабини қаноатлантириб, жавобгарлар Ф.Мадраҳимова ва Г.Бреговихларни оила аъзолари билан низоли хонадондан бошқа турар жой бермасдан мажбурий тартибда қўчириш ҳақида қарор қабул қилган.

Мажбурий фуқаролик иши апелляция ва кассация инстанцияларида қўрилмаган.

Албатта, қонун талаби шундай бўлса, эътирозга ўрин йўқ деб ўйлаш мумкин. Аммо, иш қандай даъво асосида очилганлиги ёки ишдаги тарафларнинг позициясидан ҳатти-назар, ишни қонунан қал қилишда процессуал норма талаблари тўлиқ баҳарилиши шарт. Бироқ, суд ишни жавобгарларнинг иштирокисиз қўриб чиққан.

Ўзбекистон Фуқаролик-процессуал кодексининг 132-моддасига мувофиқ, ишда иштирок этувчи шахслар, шунингдек, гувоҳлар, экспертлар, мутахассислар ва таржимонлар судга чақирув қозғолари, зарур ҳолларда эса, телефонограммалар, телеграммалар ва бош-

қа алоқа воситалари орқали чақирилдилар ва суднинг айрим процессуал ҳаракатлари тўғрисида хабар қилинган.

Суд жавобгарларни умуман чақиртирмасдан туриб ишни уларнинг иштирокисиз қўриб чиққан. ФПКнинг 314-моддаси талабига бўйича, процессуал ҳуқуқ нормаларининг бузилганлиги ёки нотўғри қўлланганлиги ишнинг нотўғри ҳал этилишига сабаб бўлган ёки сабаб бўлиши мумкин бўлган тақдирда ҳал қилув қарори, ажрим ёки қарорнинг бекор қилинишига асос бўлади.

Иккинчидан, даввогар А.Юнусов низоли хонадоннинг мулкдори бўлмаса-да, суд унинг даъвосини қонунга имзоламаганлиги тасдиқланган. ФПКнинг 42-моддаси талабига кўра, суд арз қилинган талаб уни илгар суриш ҳуқуқига эга бўлмаган шахс томонидан тақдим этилганлигини ёки даввогарнинг аризаси бўйича жавоб бериши лозим бўлмаган шахсга нисбатан тақдим этилганлигини аниқласа, даввогарнинг розилиги билан дастлабки даввогар ёки жавобгар ишга дахлдор даввогар ёки жавобгар билан алмаштирилишига йўл қўйиши мумкин.

Агар даввогар ўзининг бошқа шахс билан алмаштирилишига рози бўлмаса, бу шахс низо предмети юзасидан мустақил талаблар билан арз қилувчи учинчи шахс сифатида ишга киришишга ҳақли бўлади.

Бундай ҳолатда суд даввогар сифатида низоли хонадоннинг мулкдори, яъни М.Бекназаровни ишга жалб этиши лозим эди.

ФПКнинг 53-моддасига кўра, вақилнинг ваколатлари қонунга мувофиқ берилган ва расмийлаштирилган ишончномада ифода этилган бўлиши лозим.

Иш ҳужжатларининг 12-ва-рағидagi ишончномада М.Бекназаров А.Юнусовга судга унинг номидан даъво ариза киритишига ёки даввогар сифатида ишда катнашишга ваколат бермаган. Вақолангик, ФПКнинг 97-моддаси 2-бандида манфаатдор шахс номидан ариза иш юритишга ваколати бўлмаган шахс берган бўлса, суд аризани кўрмасдан қолдириши лозим.

***

Халқимизда "ҳисобли дўст айрилмас" деган нақл бор. Аммо ўз вақтида қилинмаган ҳисоб-китоб вақти келиб катта муаммага айланиши ҳеч гап эмас. Наманганлик А.Жалилов ўз оиласи билан ажрашиб яшаб турган уйини сотиб, со-биқ турмуш ўртоғига ва ўзига алоҳида-алоҳида олган уйни расмийлаштирмақчи бўлганида "кўча"да қолқишга сал қолади.

Маълумки, 2005 йилнинг 2 феврал кунини Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Коммунал хизматлар тарифларининг асосисиз ошиб кетишига йўл қўймаслик ҳамда улар учун ўз вақтида ва тўлиқ ҳисоб-китоб қилиниши учун истеъмолчиларнинг масъулиятини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ғи Қарори қабул қилинган. Мажбурий қарор ижросини таъминлаш мақсадида 2005 йилнинг 25 февралда Наманган вилоят ҳокимининг қарори ҳам қабул қилиниб, унга кўра махсус комиссия ташкил

этилиб, Наманган шаҳридаги уй-жой фонди инвентаризацияда ўтказилади. Инвентаризация якунида Наманган шаҳри 2-мититумандаги 15-уйнинг 15-хонадонига фуқаро А.Жалилов 1984 йилдан бери ушбу хонадонда яшаш ҳуқуқини берувчи тегишли ҳужжатларсиз, руйхатда турмасдан яшаб келаётганлиги, бунинг устига уй-жойни сақлаш тўловида 160024 сўм миқдорига қарзи мавжудлиги аниқланади. Наманган шаҳар ҳокимияти ана шу жиҳатларни ҳамда бир неча оғохлантирувларга қарамасдан А.Жалилов уйни бўшатмасдан келаётганлигини инобатга олиб, бошқа турар жой бермасдан ушбу хонадондан мажбурий тартибда қўчиришни сўраган.

Фуқаролик ишлари бўйича Наманган туманлараро судининг 2009 йил 10 июндаги ҳал қилув қарорига кўра, даввогарнинг талаблари қаноатлантирилган. Жавобгар А.Жалилов низоли хонадондан мажбурий тартибда чикарилган.

Фуқаролик ишлари бўйича Наманган вилоят суди кассация инстанцияси куйи инстанция суди қарорини ўзгартирмасиз қолдирган.

Албатта, шаҳар ҳокимиятининг бундай хатти-ҳаракати қонун доирасида бўлган, бунинг устига бундай талабини қўйишга унда барча асослар бор деб ҳисоблаш мумкин. Бунинг устига шаҳар ҳокимияти ўз ваколатлари доирасида иш юритган. Аммо бир фуқаронинг уй-жой бермасдан қичариб юборилиши жуда оғриқли масала. Шунинг учун бу каби низола атрофича ўрганилиши, барча ҳолатлар, далиллар тўла тасдиқини топиши даркор. Бирок...

Биринчи навбатда, суд томонидан мажбурий фуқаролик иши қўрилишида, Наманган шаҳар ҳокимиятининг судга тақдим этган даъво аризаси бунга ваколатли шахс томонидан имзоланганлигига эътибор қаратилмаган. Даъво аризаси туман ҳокими эмас, балки туман ҳокимининг ўринбосари Т.Якубов томонидан имзоланган бўлиб, Ўзбекистон Республикаси "Махаллий давлат ҳокимияти тўғрисида"ғи Қонуннинг 25-моддаси талабига мувофиқ, судга даъво ариза бериш ҳуқуқи фақат туман ҳокимига берилганлиги суд томонидан инобатга олинмаган.

Иккинчидан, шаҳар ҳокимиятининг А.Жалиловга 4 марта оғохлантириш хатлари юборганлиги ҳақидаги асоси ўрганилмаган. Чунки, шаҳар ҳокимияти ҳақиқатан ҳам бундай хатни А.Жалиловга юборган бўлса-да, уларнинг барчасини А.Жалилов эмас, балки уй бошқарувчиси М.Мадумаров қабул қилиб олган. Суд ушбу ҳолатга тегишли ҳуқуқий баҳо бермаган.

Ўзбекистон Республикаси ФПКнинг 314-моддаси 2-қисми талаблари қўлоб равишда бузилиб, жавобгар А.Жалилов ишга жалб қилинмасдан, чақирув қозғолари ҳам юборилмаган. Ўз навбатида суд ФПКнинг 132-136-моддаларига эид равишда ишни сиртдан қўриб чиқиб, бу билан унинг қонун билан қўриқланадиган ҳуқуқларининг бузилишига йўл қўйган.

Ўзини ва қадр-қимматини билган одам, бузилган ҳуқуқларини тиклаш учун ҳаракат қилади. А.Жалилов ҳам бундай ҳолатга чидай олмасдан,

Мухайё АШУРОВА,
Бош прокуратура бўлим
катта прокурори

кассация тартибида шикоят ёзади. У ўз шикоятини 2-группа ногирони эканлигини, шифо-хонада тез-тез ётиб туриши, низоли уйда 1984 йилдан бери яшаши, 1982 йилда унга ўзи ишлаб турган комбинат томонидан 2 хонали уй берилганлиги, турмуш ўртоғидан ажрашганидан сўнг 2 хонали уйни топшириб, турмуш ўртоғига бир хонали уй олиб, расмийлаштириб берганлиги, лекин шу вақтда ўзига олган уйини ҳужжатлаштириб бермаганликларини кўрсатади. Уй-жой бошқарувчиси ҳамда туман ҳокимиятига бир неча марта мурожаат қилинганда ҳам бу масала ижобий ҳал этилмаган. Лекин суд ишни қўриб чиқиш давомида ушбу ҳолатларни текширмасдан, шошма-шошарлик билан қарор қабул қилган.

Ўз навбатида, судлар томонидан ишларни қўриш давомида Ўзбекистон Республикаси ФПКнинг 15-моддаси талаблари асосида суд тақдим этилган материаллар ва тушунтиришлар билан чекланмасдан, ишнинг ҳақиқий ҳолати, тарафларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини ҳар тарафлама, тўлиқ ва ҳолисона аниқлаш учун қонунга асосланган ҳолда чоралар қўриш, ишда иштирок этувчи шахсларга уларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини тушунтириш, уларни процессуал ҳаракатларни амалга ошириш ёки амалга оширмамаслигини оқибатга тўғрисида оғохлантириш ҳамда уларга ўз ҳуқуқларини рўёбга чиқаришларида ёрдам кўрсатиши лозим.

ФПКнинг 312-моддаси талабига бўйича, ишнинг ҳақиқий ҳолатлари тўлиқ, ҳар томонлама ва ҳолисона ўрганилмаганлиги суд қарорининг бекор қилинишига асос бўлади. Шунга мувофиқ тарзда Республика Олий судига Бош прокуратура томонидан киритилган протест қаноатлантирилиб, суд томонидан манфаатлари бузилган фуқаронинг фойдасига ҳал қилув қарори қабул қилинишига ва қонун устуворлигининг таъминланишига эришилди.

Ҳар бир адолатпарвар жамиятда шу жамият ҳаётини изга солиб туриш учун бир қанча қонун ва қонуности ҳужжатлари ҳаётга татбиқ этилади. Бу бежиз эмас. Чунки улар мамлакатда ижтимоий ҳаётнинг муайян тартиб асосида бўлишини таъминлайди. Бу тартибнинг бузилиши эса ўз-ўзидан қимнингидир қонуний манфаат ва эркинлигини поймол этилишига олиб келади.

Албатта, адашиш ёки ялғишиш инсонга сох бўлган хислат. Лекин, бу адашишнинг гоҳида била туриб ёки оддий эътиборсизлик туфайли руй бериши ачинарлидир. Шунинг учун ҳам бу каби хатолар руй бермаслигининг энг яхши йўли - фуқаро ҳуқуқий онгининг юксаклигидир. Ҳар бир инсонда бундай жиҳатнинг шаклланишига энг биринчи навбатда ўзи ва ундан кейин у яшаб турган жамият учун манфаатлидир. Шундангина айрим фуқароларнинг сарсонгарчиликларига, ортикача вақт йўқотишларига ва асабдузарликларига барҳам берилади. Энг муҳими эса, жамиятда қонун устуворлиги тантана қилади.

Ишонанинг шундоққина рўпарасида туғруқхона бор. Айнан ўша ерда автобус бекати ҳам жойлашган. Шунинг учун бекатда транспорт кутиб турганлар деярли ҳар куни қувончдан юз-кўзлари порлаганча қўларига чақалоқ билан бу ердан чиқиб келаётган ота-оналарни ҳавас билан кузатишади. Туғилганига эндигина бир неча кун бўлган гўдакни эса фалон сўмга буюртма қилинган хориж автомашинасида уйга олиб кетишади.

Дарҳақиқат, фарзандли бўлган ота-онанинг қувончига ҳеч нарсани тенглаштириб бўлмайди. Ахир Яратганнинг инсонга берган энг буюк неъматларидан бири айнан фарзанд ҳисобланади-да! Шу куни ўша хонадонда ўзига хос байрам бўлиб ўтади. Ўрни келганда савол ноҳуруроқ бўлса-да, бир савол берсам: беш-ўн кунлик чақалоқни ҳеч хидлаб кўрганмисиз? Ундан келадиган она сўтига омухта яна аллақандай ажабтовор бир исни ҳеч туйганмисиз? Ҳа, фақатгина чақалоқдан ана шундай ифтор келади. Бундан ташқари, бирон тоза нарса ҳақида гапирилганда ҳам, кўпинча айнан ёш болага қиёсланади: боладек беғубор, беғуноҳ, покиза...

Энди тасаввур қилинг: Суд зали. Қора курсиде бир неча бор жиноят содир этиб, умрининг ярмидан кўпрогини панжара ортида ўтказган, суд томонидан хавфли рецидивист деб топилган, энди эса бировнинг умрига зомин бўлган кимса ўтирибди. Айнан шу пайтда унинг ҳам бир пайтлар ота-онанинг кўз қорачигидай эркактой бўлганига ишонса бўладими? Ен-атрофга чакчайган кўзлари билан бепарво боқаятган, гувоҳлар-у судьянинг гапларини энаси қотиб, кулимсираганча эшитаятган бу кимса бир пайтлар, эндигина атак-чекан қилиб қадам ташлаётганда унинг яқинлари қанчалар қувонишган экан-а?!

Афсуски, у кунлар ўтиб кетган. Ўша, беғубор, беозор болакай вояга етиб, разил ва қабих шахсга айланган. Хўш, бунинг сабаби нимада?

Бу саволга мана неча асрлар бўлибдики, не-не ахли доғишлар жавоб қидиришади. Биров қондан ўтади деса, бошқа биров оилани сабаби дейди. Яна кимдир ташки мухитни айбдор қилади ва ҳоказо. Умуман олганда, уларнинг барчаси маълум даражада ҳақ. Шундай бўлса-да, барбир, гўдакнинг келажақда қандай инсон бўлиб етишида аввало оиласининг ўрни бекиёс ҳисобланади.

Мақола бежиз туғруқхонадан чиқиб ҳолати билан бошланмади. Чақалоқни уйга олиб кетиш мақсадида хориж автомашинасини олиб келган отани қоралаш фикридан ҳам йироқман. Шунинг нияти қилибдими, омадини берсин! Қолаверса, бу тadbир видеоасосига ҳам муҳрлангани боис, ўша гўдак вояга етиб, уйланганидан сўнг, бу тасвирларни ўзи болаларига қўйиб бериши мумкин. Ҳозир гап бунда ҳам эмас. Хуллас, фарзандли бўлганидан қувонган ота чақалоқни уйга олиб келади. Айрим оталар озроқ вақт ўтказса, ақиқа маросимини ўтказса, бошқаси чойхонада улфатларига ош қилиб беради. Бироқ, айни шу дамдан бошлаб ёш оталарга яна бир муҳим вазифа, яъни оталик масъулияти ҳам юкланар экан-ки, улар бунинг нималигини билишармикан?! Айтмоқчиманки, ота бўлиш осон, аммо оталик қилиш анчайин мушкул вазифа ҳисобланади-да! Бундан буюн у энди нафақат фарзанднинг еб-ичиши, кийиниши, балки тарбияси билан ҳам шуғулланишга мажбур бўлади.

Бу осон юмуш эмас. Агар аҳамияти берадиган бўлсақ, бола бир ярим-икки ёшга етармас катталарга тақдир қила

бошлайди. Эс-ҳуши жойида бўлган ота-оналар бундан вақтида хулоса чиқариб, ярамас одатларига барҳам бермасалар, эртага "эксанларини ўришлари" мумкин.

Пайти келиб бола мактабга чиқди, дейлик. Энди унга ташки муҳит ҳам таъсир этади, таълим бераётган ўқитувчи унга маълум даражада тарбия ҳам бера бошлайди. Кўпинча айнан шу вақтда ўзига хос баҳс юзага келади: Болага ким тарбия бериши керак? Мактабми, ота-онами?

Бу масалага атоқли адиб, Ўзбекистон ҳалқ эъзувчиси Тоҳир Малик ўзининг "Одамийлик мулки" номли асаринда қайсидир маънода ойдинлик киритган дейиш мумкин. "...тарбиячи ким? Ота-онами, мактаб муаллимлари? ...Фақат бир нарсани таъкидлаймиз: бола "сен тарбиялашинг керак", деб гоҳ у ёққа, гоҳ бу ёққа оширадиган қолтоқ эмас. Фарзанд тарбиясига ота-она масъул, мактаб эса бу соҳада кўмакчи. Ҳа, айнан шундай. Чунки фарзанднинг оилада олган тарбиясига қараб ота-онасига роҳат ёки жазо келтиришини ҳамма билади. Отанинг иш-амали фарзандига сингса, унинг ҳулқида жилвагар бўлади. Болани тергаб-назорат қилиш ота-она юзининг ёруғлигини таъминлайди. Тарбиядан ташқаридаги бола бебош ва ярамаслик сари олади. Эрка бўлиб ўсган ўғил-қизлар хатти-ҳаракати ота-онага муносбат ва алам келтиради. Шу боис ҳам Абдулла Авлоний таъкид этганларидек: "тарбия бизлар учун ё ҳаёт — ё мамот, ё наҳот — ё ҳалокат, ё саодат — ё фалокат масаласидур" дейилмиш фикрни барчамиз бирдек широр сифатида қабул қилмоғимиз лозим бўлади".

Бундан кўриниб турибдики, болага тарбия бериш оиладан бошланар экан. Айнан шу ерда яна бир савол туғилади. Дейлик, оилада ўнга фарзанд бор. Гарчи улар бир ота-онадан туғилган бўлсалар-да, аксарият ҳолларда характерларидан тортиб, дунёқарашларига ҳам бир-бирдан анча фарқ қилади.

Ваҳоланки, ота нима топиб келса, она шу маҳсулотдан таом тайёрлаб, фарзандларига едиради. Тарбия ҳам бир хил берилади. Шундай экан, уларнинг бир-бирдан бунчалик фарқ қилишининг сабаби нимада экан-а?

Яқинда туғишган укамдек бўлиб қолган танишимникига Қашқадарёдан аммаси меҳмон бўлиб келганини эшитиб, уникига йўл олдим. Ойсулув амма маълум даражада табиблик билан ҳам нум чикрагани боис, у йилча олдин икки-уч маротаба у кишининг "қабули"-да бўлиб, даволанганман. Аксарият кишлоқ аёлларига хос содда, ширинсўз ҳамда ўта меҳрибон бу аёл билан бироз сўхбатлашдик. Гап айланиб, тарбияга тақалди. Аммага ҳам юқоридаги саволни бердим.

— Ҳар иш Яратгандан, укажон. Буни қаранг, битта палак уч-тўртта қовун тугади, аммо ҳаммасининг мазаси турлича бўлади. Бўлмаса, ер ҳам, осмондан ёғилаётган ёмғир-у қуёшнинг нури ҳам бир хил. Дехқоннинг меҳрини айтмай-сизми?! Ахир у битта палакда ўсаётган қовунларнинг ҳар бирига алоҳида-алоҳида эътибор қаратайди-ку! Одамзотда ҳам деярли шунчақ. Назаримда ҳаммасига ён-атрофдагилар

Тарбия қачон ва қачондан бошланади?

нинг таъсири сабаб бўлса керак. Ахир ўша қовун туғилганидан пилшунга бир хилда ётади. Шунинг учун унинг бир томонига қуёш кўпроқ тушиб, сарғаяди. Иккинчи томони бўлса, доимо ерга тегиб тургани учун кўм-кўк бўлади. Яна билмадим, болам...

Бир томондан олганда Ойсулув амма ҳақ. Ҳақиқатан ҳам қовуннинг қуёш тушиб турган томони ширин, ерга тегиб ётган томони эса кўпична тахирроқ ва безмазрак бўлади. Мана сизга ташки муҳитнинг маълум даражадаги таъсири... Бир умр ер билан тиллашган бу инсоннинг фикрларига қўшилган ҳолда мавзумизнинг бевосита инсон психологияси билан боғлиқлигини эътиборга олиб, ушбу соҳа мутоҳассисига ҳам шундай савол билан мурожаат этишни лозим топдик.

— Биласизми, бу саволга икки оғиз гап билан жавоб бериб бўлмайди, — дейди психолог-врач Насиба Валиева. — Дарҳақиқат, аксарият оилалардаги болалар қамдан-қам ҳолларда бир-бирларига ўхшаб бўлишади. Бу ерда гап ташки кўринишдаги ўхшашликда эмас. Фарзанд ота-онасидан нафақат ташки кўриниш, балки гавданинг тузилиши-ю юриш-туришигача мерос қилиб олиши мумкин. Бу ташки ҳол. Аммо, уларнинг руҳини шаклланиши бир-бирдан батамом фарқ қилади.

Бундан ташқари, генетика бўйича изланишлардан маълум бўлишича, ўхшашлик фақат оилага эмас, асосан ирсиятга боғлиқ бўлади. Бу билан оиланинг ўрни инкор этилаётгани йўқ. Аксинча, уларнинг ҳар иккиси бирлашган ҳолда, бир оилада вояга етаётган болаларнинг ҳар бирига алоҳида таъсир ўтказгани учун ҳам, улар характер жиҳатидан бир-бирларига асло ўхшамайдилар. Деярли барча психологлар инсон маълум бир хусусиятлар билан дунёга келиб, характерини ҳам туғилишидаёқ шаклланиш бўлишини таъкидлаган ҳолда, уни шахс сифатида 4 хил тоифага бўладилар:

Биринчи тоифадагилар, ўқимишли ёки ўқиб ва изланишга ўта мойил одамлар. Улар ҳамма нарсани билишга интилиш билан бирга, бошқаларга ҳам ўргатишни хоҳлайдилар. Бу тоифага мансуб инсонлар болаликдан оқ ҳақиқатга интилиб, доимо ниманидир ўрганишга ҳаракат қиладилар. Бундайлар учун ҳар қандай нарсанинг аввало маъносини англаш ўта муҳим ҳисобланади.

Иккинчи тоифа учун эса бошқариш ва химоя қилиш қабилар биринчи ўринда туради. Бундайлар ҳар қандай вазиятда ҳам ҳаётга ҳаққоний боққанликларини натижасида, кўпична раҳбарлик лавозимларида фаолият юритадилар. Шунингдек, улар бировларнинг олдидаги масъулиятни ҳам чуқур хис этадилар. Агар шундай қобилият билан туғилган боладан академик тайёрламоқчи бўлсақ, у ҳаётда анча-мунча қийинчиликларга дуч келади.

Учинчи тоифадагиларни ўқишдан кўра савдо-сотик ҳамда ҳўжалик ишлари кўпроқ

қизиқтиради. Уларнинг асосий мақсади бой бўлиш билан бирга моддий жиҳатдан норолларга кўмак беришдир. Шу билан бирга, тежамкорлик, ишбилармонлик каби хусусиятлар ҳам айнан уларга хос ҳисобланади. Бу тоифадагилар болаликдан оқ кўлларига илинган нарсани бошқасига алиштиришга, коллекция йиғишга, бирор-бир ишга доимо биринчи бўлишга интиладилар.

Бирор-бир нарса яшас ёки аниқ бир иш билан шуғулланиш тўртинчи тоифадагиларга хос бўлиб, улар ҳамма нарсани ўз кўллари билан бажаришга ҳаракат қиладилар. Севишли машғулотлари билан шуғулланиш уларни шу даражада қониқтирадики, натижада бизнес ёки ўқиб умуман қизиқтирмайди. Бундайлар меҳнатсеварликдан бошқасини умуман тан олмайдилар.

Афсуски, бешинчи тоифадагилар ҳам борки, улар табиғатида бирор-бир хусусиятини намоён қила олмайдилар. Бундай пайтда ота-оналар фарзандларининг иқтидори билан умуман қизиқмай, ўзлари ҳам сезмаган ҳолда уларнинг аросатда қолишларига сабабчи бўладилар. Бундайлар балоғатга етгач, қандай иш билан машғул бўлишни билмай, бир умр қийналиб ўтадилар.

Ҳеч бир ота-она йўқки, фарзанднинг ўқимишли бўлишини хоҳламаса! Кимдир боласини математика фанига қизиқтирса, яна бошқаси оқ кўлига коллежга жойлашни кўзлайди. Бундайларни қоралашга ҳаққимиз йўқ. Ниятлари йўлдошлари бўлсин. Аммо улар фарзандларининг болалигиданоқ қизиқишга, иқтидорига қараб тўғри йўл кўрсатсалар мақсадга мувофиқ бўларди.

Шунинг учун ҳам айтишни мумкинки, бола тарбиясида, унинг келажақда ким бўлиб шаклланишида ирсият эмас, оила, аниқроғи ота-она билан ташки муҳитнинг таъсири кўпроқ бўлади. Албатта, бу менин шахсий фикрим. Айтмоқчиманки, ота-она рўпарасида турган фарзандига ўзининг бир бўлаги деб эмас, шахс сифатида қараб, шунга яраша муносабат бўлиши керак. Шу билан бирга, ота-она боласининг ҳам ўзига, ҳам жамиятга фойда келтирадиган мустақил шахс сифатида шаклланишида ўзини бурчли деб билиши шарт.

Психология фанига оид адабиётларда таъкидланишича, шахс сифатида шаклланиш, биринчи гада, мулоқот билан тарбиядан иборат бўлган ҳаётий таълимдир.

Энди тарбияни қачондан бошлашга келсак: замонавий илму-фан ҳомиланинг ривожланиши билан бирга унинг характери ҳам шаклланишини аллақачонлар исботлаб берган. Буни қаранг-ки, ҳомила 7 ҳафталик бўлганда терисидан сезувчанлик, 14 ҳафталигида таъм сезиш аъзолари, 16-18 ҳафталигида эса кўриш билан эшитиш аъзолари фаолият кўрсата бошлар экан. Олимларнинг узок изланишлардан сўнг таъкидлашларича, 14-28 ҳафталик ҳомила миёсининг тузилиши катта одамниқидан

Гофуржон АЛИМОВ,
"Huquq"

унчалик фарқ қилмас экан. Демак, бола ҳали туғилмасиданоқ ташки оламдан турли информацияларни бемалол қабул қила олади, дейишимизга барча асослар бор. Шунингдек, сезги аъзолари мия билан ўзаро шунчалар боғланганки, ҳомила онасида бўлаётган ҳар қандай ўзгаришни сезиб, шунга яраша турли ҳаракатлар қила бошлайди. Шулардан ҳам кўриниб турибдики, боланинг тарбиясига у туғилгандан кейин эмас, аксинча, ҳали ҳомила сифатида шаклланаётгандаёқ киришиш лозим. Булардан ташқари, бола айтиб ўтганимиздек, ҳомилага ташки муҳит жуда ҳам катта таъсир қилади. Фарзандимизнинг кўнглимиздагидек, ҳар томонлама барқамол бўлиб вояга етиши учун биздан аллақандай, ўзига хос бўлган ишлар талаб қилинмайди. Бунинг учун биринчи гада, эр билан хотиннинг ўзаро муносабатлари ўта муҳим аҳамиятга эгадир. Шу ўринда доктор Шиничи Сузукининг қуйидаги гапларини келтириш ўрнили: "Уйга келганингиздан сўнг, болаларингизни рўпарангизга қўйиб, уларга қаранг. Уларнинг юз-кўзларидан турмуш ўртоқчилиги иккинчисинг ўзаро муносабатларининг ҳақиқда кўп нарсаларни билиб оласиз".

Кўз ёки бурун, ёйниқ бошқа аъзоларни ота-онадан мерос қилиб олиш мумкин. Аммо, боланинг юзидоги ўзгаришлар оиладаги муҳит ҳақида анча-мунча нарсани айтиб беришига нима дейсиз?

Шундай экан, эркак ҳам, аёл ҳам авваломбор, бир-бирларини ҳурмат қилишлари кераклигини асло ёддан чиқармасликлари шарт. Ахир бу унчалик қийин эмас-ку! Аёлни қанчалик ҳурмат қилсангиз, у бундан-да гўзал ва меҳрибон бўлиб, эрига ҳар ишда кўмаклашишга киришади. Эркак бўлса, ота бўлгани боис, оиласи олдидаги масъулиятини янада чуқурроқ хис қилиб, шунга яраша бўлишга ҳаракат қилади. Булардан-да муҳимроғи, ким бўлишидан қатъи назар, инсонни ҳурмат қилишни ўрганиш. Ана шунда ҳамма иш кўнглидагидек бўлади. Ишонмасангиз, синаб кўринг ва ўзиниқиз бунга гувоҳ бўласиз.

Юқоридагилардан ҳам кўриниб турибди-ки, тарбия асосан оиладан бошланар экан. Шундай экан, фарзандларимизнинг келажақи аввало оила билан бизга, ота-оналарга боғлиқ. Зеро, ота-она бўлишдек масъулиятни бўйнимизга олдимки, демак, шунга яраша ҳаракат қилишимиз шарт. Қолаверса, Юртбошимиз ҳам бу ҳақда қуйидаги фикрларни билдирганлар: "Оила тинч бўлса, юрт тинч бўлади. Юрт тинч бўлса, жамият тинч бўлади. Демак, юрт билан жамиятнинг тинчлиги аввало оилага боғлиқ. Оиласи тинч одамнинг эса ишиси унум — барака бўлади. Келажагимиз ўсиб келаётган авлодлар қўлида экан, демак, фарзандларимиз биздан кўра қучли, билимли, доно ва албатта бахтли бўлишлари шарт".

Аёл табиатнинг буюк мўъжизаси. Оиласиз жамият, даваат бўлмагани каби, аёلسиз оилани ҳам тасаввур этиш мумкин эмас. Аёл — оила чароғбони, фарзандларимиз ҳомийси, фаровон, гўзал ҳаётимиз гарови, хонадонимиз фойзилар. Қалим-қалимдан ибод, шарм-ҳаё ва андиша ўзбек аёлининг муҳим хислати саналади. Бундай аёллар бекалик қилган оилаларда тотувлик, ҳам-жиҳатлик вазияти қарор топиб, фарзандлар ҳам ажойиб инсонлар бўлиб вояга етишляди.

Дарҳақиқат, аёл фарзандларининг униб-ўсиши, хонадонининг тинчлиги учун қўлидан келган ҳамма ишни қилади. Шу билан бирга, улар оиласидан орттиб, юрт қорига ҳам имкон қадар кам-марбаста бўлишмоқда. Бугунги кунда турли соҳаларда эркаклар билан бабаравар фаолият юритаётган, шунингдек, уй-рўзгор ишларидан ажралмас ҳолда қўл меҳнати билан маҳсулот ишлаб чиқараётган, бу билан эса оиласи иқтисодига маълум даражада хисса қўшаётган аёллар ҳақида юзлаб мисоллар келтириш мумкин.

Аммо афсуски, беш кўл бабаравар эмас деганларидек, ана шундай ҳурмат ва эътирофга лойиқ опа-сингилларимиз орасида ўзини бошқалардан устун қўйиб, шарм-ҳаё ва андишани бир чеккага суриб қўйганча зўравонлик билан кун кўраётганлари ҳам бор экани, бундайларни кўриб беихтиёр ёқа ушлайдиган киши.

Жиноят ишлари бўйича Тошкент шаҳар Чилонзор туман судида аёл деган мўътабар номга доғ туширган ана шундайлардан икки нафарининг жиноий қилмиши кўриб чиқилди.

Бири 55, иккинчиси эса 45 ёшни қоралаб қолган бу "опа-сингиллар" қандай айб иш қилиб қўйишбдики, жазога мустаҳиқ этилибдилар дея ўйлаётгандирсиз, хойнаҳой. Озгина сабр қилсангиз, ҳаммасини билиб оласиз.

***

Зилола (исм-фамилиялар ўзгартирилган) гоҳ-гоҳ пулдан қўйналиб қолган бозордаги аёлларга хавас қиларди. "Уларга маза бўлса керак, машишни кутиб ўтирмайди. Хоҳласа ишга чиқади, хоҳламаса йўқ. Бунинг устига қўлидан пул аримайди..." шундай хаёллар билан бир-икки ўзи ҳам бозорга чиқиб кўрмоқчи бўлдию, негадир чўчиди. Йўқ, у ҳисобкитобда янгилишидан эмас чўчигани йўқ, шу хусусда бир дугонасига маслаҳат солганда унинг айтган гапини мулоҳаза қилиб кўргач, иккиланиб қолди.

— Яхшилаб ўйлаб кўр, деган эди ўшанда дугонаси. — Бозордагилар пулларни супуриб олишаётгани йўқ. Ҳар ерда тошу тарози бор деганларидек, у ерда тирикчилик қилиш осон эмас. Бунинг устига "хўжайин"лари ҳам бор деб эшитганман. Ўйлаб иш қилгин...

Узоқ иккиланишлардан кейин Зилола нима бўлса бўлар дея, тавассал қилди-да, тонг отаётган маҳалда "Чилонзор буюм бозори"га йўл олди. У ерга келиши билан бор пулига пайпоқ сотиб олди. Ишни пайпоқ билан бошлашни уйдаёқ режалаштириб қўйган эди. Биринчидан, анча арзон туради. Иккинчидан, харидоригер мол бўлгани учун, талаб катта. Қолаверса, анча-мунчаси кичкинагина халтага ҳам сиғиб кетаверади.

Биринчи кунни савдо ёмон бўлмади. Эртасига яна бозорга келиб, ишни бошлади. Вақт тушлиқдан ўтган ма-

ҳал ёнида ўзи каби мол сотаётган аёл секин гап бошлади:

— Синглим, сўраганини айби йўқ, кимни одами бўласиз?

— Кимни одами деганингиз нимаси? Ҳеч кимни одами эмасман, — ҳайронлигини яширмай жавоб берди Зилола.

— Замира опа билан Лобар опаларни ҳам танимайсизми?

— Йўқ.

— Ундай бўлса, билиб қўйинг, бу ерда молини сотаётганларнинг ҳаммаси ўша опаларга "доля" бериб туришади. Бу жойлар Замира опага қарашли. Жуда мард, шаддод аёл. Сизга маслаҳатим, у кишига учрашиб, руҳсат олинг. Шунда бемалол савдо қилаверасиз.

— Опажон, раҳмат сизга. Замира опани қаердан топсам бўлади?

— Бозорнинг орқа томонида. Сўрансангиз, айтиб беришадим. Зилола унга яна бир бор миннатдорчилик билдирган, молларини сумкасига солди-да, Замира опани излаб кетди. Опани бу ерда ҳамма биледи, шекилли, топиш унча қийин бўлмади. Зилола унга салом бергач, мақсадини баён қилди.

— Нима сотмоқчисан? — йўғон овозда сўради опа.

— Ҳозирча, асосан пайпоқ. Кейин яна кўрарман...

— Яхши, ундай бўлса, бир нарсани билиб қўй. Бу ерларни хўжайини мен бўламан. Шунинг учун бемалол савдо қиламан десанг, менга ҳар ойда 300 минг сўм берасан. Шунда сенга ҳеч ким "ғинг" деёлмайди. Қисқаси, мени одамим бўласан. Тушундингми?

— Опажон, ногирон болам бор. Махжурликдан шу ишни қилмоқчиман. Сал камроқ беришинг иложи йўқми?

— Менга қара, ҳозир ҳеч кимга осон эмас. Агар фақат пайпоқ сотадиган бўлсанг, тоннелга бор. Пайпоқ ўша ерда яхши кетади. У ерга синглим Лобар қарайди. Унга манави рақамни кўрсатсанг, — опа шундай дея бир парча қоғозга телефон рақамини ёзди-да, Зилолага узатди, — сенга яхши жой қилиб беради. Энди бор, мени ишдан қолдирма.

Зилола унга ҳам раҳмат айтиб, ер ости йўли томон ошдики. У ерга келгач, сўраб-суриштириб, Лобарни топди. Унинг кийинишини кўргач эса, қўнгилга илиқлик югурди. "Ҳижобда экан. Бундайлар қийин аҳволдагиларни ҳар қалай кўпроқ тушунишадим. Опа-сизга қараганда, анча оқибатлига ҳам ўхшайди". У шундай хаёллар билан Лобар билан сўрашгач, "Мени сизга Замира опа юборди" деди-да, қоғозни узатди. Лобар қоғозни кўргач, унинг нима сотмоқчи эканлиги билан қизиқди. Зилола унга ҳам Замира опага айтганларини такрорлаб, агар савдо яхши бўлса, синглисини ҳам ёнига олмақчи эканлигини шоша-пиша гапириб берди.

— Сени одам жўнатибдимми, бўлди, ҳаммасини ҳал қилиб бераман. Бу ердан битта, бозорнинг ичидан ҳам бит-

та жой сизларники. Бемалол савдо қилаверасизлар. Фақат ҳар ойда менга 300 минг сўм олиб келиб берасан.

Зилола унга ҳам шароитини тушунтириб, бунча пулни бера олмаслигини айта бошлади. Лобар унинг гапларини эшитар экан, эгнига қараб туриб, шартта гапини бўлди:

— Эгнингдаги курткани қаердан олгансан? Ҳали янги экан-а?! Бугун қизимнинг туғилган куни. Агар шу курткани ечиб берсанг, бир ҳафта пул олмасдим.

— Опажон, курткани бир танишимдан олганман. Буни нима қиласиз, кийилган-ку! Ўша танишимдан сўраб кўраман, агар яна қолган бўлса, албатта, сизга ҳам олиб келиб бераман.

Бу гап Лобарга ёқмади шекилли, индамай ёнидаги аёллар билан гаплаша бошлади. Зилола нима қилишни билмай бироз тургач, йўлига кетди. Эртасига одатдагидек бозордаги эски жойига бориб турган эди, қаёқдандир Замира опа пайдо бўлиб, ҳайдаб юборди. Зилола ноилоҳ ер ости йўлига тушган эди, ўқрайиб турган Лобарга рўпара бўлди-ю, бу ерда ҳам энди савдо қилмаслигини тушунди. Аламини ичига сиғдиролмай, бозор айланар экан, тўсатдан хаёлига Лобарнинг устидан арз қилиш фикри келиб қолди. Бунинг учун нима қилиш кераклигини ўйлаб, охири бир қарорга келди. Тўппа-тўғри Лобарнинг олдига борди-да, унга билин-тирмай, телефоннинг диктафонини ёқиб қўйди.

— Ҳа, яна келдингми? Ёки шартимга розимисан? — уни кўриши билан гап бошлади Лобар.

— Опажон, сиз ҳам аҳволимга тушунинг. Бозорга энди чиқишим бўлса... Паст-баландини хали яхши билмасам. Шунинг учун, сиздан илтимос, ҳозирча 150 минг сўм бериб турай, агар ўхшаб қолса, яна қўшиб бераман.

Лобар нимадандир хурсанд эди қилиб, уни бошқа ялвиртирмади.

— Майли, — деди мулоий овозда, — мен ҳам йўлга юрганман, қийналганман ҳам. Сени бошқалар билан ҳам таништириб қўяман. Шунда ҳеч ким чурқ этмайди. Аммо билиб қўй, алдаб кетсанг, ернинг тагидан бўлса ҳам топиб оламан.

Зилола унга раҳмат деганча энди кетмоқчи эди, Лобар яна уни тўхтади:

— Айтмоқчи, эгнингдаги куртқадан яна бор эканими?

— Сўрадим, бор экан опа, фақат чўнтаги йўқ экан. Нима, олиб келайми?

— Худди шунақаси бўлса, яхши бўларди-да... Майли, сен пулни олиб келсанг бўлди, "тоннел"нинг хоҳлаган жойида ўтираверасан...

Энди ҳеч ким Зилолани фикридан қайтара олмасди. Шунинг учун ҳам у бор гапни ёзиб, туман ИИБга ариза билан мурожаат қилди. У ердагилар иш юзасидан тадбир ўтказишни режалаштириб, эртасига бозор худудига учрашишни келишиб олишди. Зилола эртаси куни бозорга келгач, Лобарга кўнгирак қилиб, пулни олиб келганини маълум қилган эди, у ер ости йўлида эканлигини айтди.

— Нега шунча вақт йўқ бўлиб кетдинг? Унақа эмас-да! Майли, хўш, қанча олиб келдинг? — Лобар уни кўриши билан саволга тутди.

Зилола жинани касал бўлиб қолгани учун келолмаганини айтиб, иккита бармоғини кўрсатди. Лобар пул у айтган миқдорда эмаслигини билиб, қолгани билан қизиқди. Зилоладан тез кунда тўғрилаб бераман деган жавобни эшитгач, хотиржам бўлди, шекилли, пулни Озода исмли танишига беришни тайинлади. Зилола у кишини танимайман, ўзингиз ола қолинг, деган эди, рози бўлди. Зилола пулни сумкадан олиш учун қўлини тикқан пайт, нотаниш бир аёл пайдо

Олим ПАХРИДИНОВ,
Чилонзор туман прокурори
ўринбосари

бўлдию, Лобарни четга тортиди. Улар бироз гаплашишгач, Лобар қайтиб келди-да, "Пулни эртага эрталаб олиб келасан" деб бояги аёл билан кетди.

Эртаси куни Зилола одатдагидек, бозорга келиб, ер ости йўлида савдо қилишни бошлади. Бироздан кейин ишни охирига етказиш учун Лобарга кўнгирак қилган эди, у бозордаги бир жойни айтиб, шу ерга келишни тайинлади. Зилолани айтилган жойда Замира билан бегона бир аёл кутиб олишди. Кўп ўтмай Лобар етиб келди-ю унга ташланди:

— Ўв, сен Замира опага мени 300 минг сўм сўради дебсан, менга эса у 300 минг сўради, деган эдинг. Қани айт-чи, мен сендан қачон пул сўрадим-а? Ариза ёзиб, мени ушлатмоқчи бўлдингми? Нимага эришдинг ўзи?

Зилола бир ўзи уларга қарши ҳеч нарса қилолмаслигини сезиб, муроса йўлига ўтди. Эндигина ҳеч кимга мурожаат қилмаганини айтмоқчи бўлган эди, "опа-сингил"ларнинг ёнидаги аёл гапга қўшилди:

— Сен Замира опа билан гаплашаётганинда мен ҳам ўша ерда эдим. Опа сендан пул сўрагани йўқ-ку! Нега ёлғон гапиряпсан?

Зилола уни ўша вақтда кўрмаганини айтгани билан гапига ким ҳам қулоқ соларди? Бақир-чақир қилиб, ҳақоратлай бошлади. Зилола қараса, иш чаток, жанжал кучаймоқда. Шунинг учун уларга жавоб бермай, бозорнинг чикиш дарвозаси томон юриб кетди. У бозор худудидан чиққан ҳам эди, "Менга қара", деган овозни эшитди-ю ўша заҳоти курткасининг орқа томонидан кимдир қаттиқ торди. Зилола ўзини ўнғолмай, йиқилиб тушди. Йиқилиш баробарида теласида турган Замира опага кўзи тушар экан, шу заҳоти белидан тепки еди. Тепган Лобар бўлиб, у аллақачон опасининг ёнидан жой олган экан. Зилола ўрнидан туришга ҳам қўрқди, қўллари билан ўзларини тўрди. Аммо Замира опа бунга йўл қўймади. "Тўри ёт" дея ўшқирди-да, қорнига мушт туширди. Зилола қорнини ушлаганча ўтириб қолди. Энди Лобар олдинга ўтди. У қизнинг ёқасидан ушлаб, тортаган ўрнидан тургизаётганда, Зилола уни итариб юборди. Бироқ Лобар бўш келмади.

Кўрбонининг ёқасини қўйиб юбормай, бир шалапоқ уриб, куч билан уни яна ерга ётқизди-да, устига ўтириб олгач, бўға бошлади. Бироз шундай ушлаб тургач, қўлини бўшатиш баробарида унинг бўйнидаги тилла занжирни юлиб олди-да, "Энди қўлингдан келганини қил" дея ўриндан турди. Сўнгра иккаласи бир-бирига қараб олишгач, Замира опа бозор, Лобар эса ер ости йўли томон қочиб қолди. Зилола бўлса, ётган жойида "Цепочкамни беринглар" деганча қолаверди...

***

Мана, зўравон "опа-сингил"ларнинг нима учун қора қурсида ўтиришганлигини ҳам билиб олдингиз. Буни қарангки, Замира Ҳидоятова 2006 йилда, Лобар Жўраева бўлса, 2009 йилда судланди, қонунга зид ҳеч бир қилмиш жазосиз қолмаслигида, шу билан бирга, инсонпарварлик тамойилига асосан, амнистия актига кўра айрим қилмишларнинг кечирилишига гувоҳ бўлишган бўлса-да, бундан тегили хулоса чиқаришни ўзларига эг қўришмади. Қолаверса, ҳар қандай бебошлиқнинг ҳам чегараси бор. Бу сафар ҳам шундай бўлди. Суд уларга нисбатан қўзғатилган жиноят ишини кўриб чиқиб, ҳар икки судланувчига ҳам 7 йил муддатга озодликдан маҳрум этиш жазосини қўлади.

Хато ортидан хато...

Тўлқин НУРМЕТОВ,
Хоразм вилоят прокуратураси бўлим бошлиғи

Бир хато иккинчисини бошлаб келади, дейдилар.
Дарҳақиқат ўз вақтида тўриланмаган хато, бошқаларига, ҳатто жиноятга ҳам сабаб бўлиши мумкин.

Жавлон Машарипов қариндоши Дилоромга гуруч сотиб, пулини олдиндан олди. Аммо, гуруч келишилганидан кам чиқиб, 320 минг сўм қарз бўлиб қолди.

Дилором гуруч савдоси билан анчадан бери шуғулланади. Савдо-сотик билан шуғулланадиган одамга пул қунда керак. Шунинг учун Дилором Жавлонни ҳар қанча қистовга олмасин, Жавлон пулни қайтаришга сира шошилмади. Турли баҳоналарни ўйлаб топаверди. Ўйлаб-ўйлаб, охири пулни умуман қайтариб бермаслик йўлини топгандай бўлди.

Гуруч тегирмонларидан бирига бориб, "Авангард" навли гуручидан намуна олди.

— Қўшим 3 тонна гуруч сотмоқчи. Бугун шолиснинг бир қисмини чиқартирди, мана кўринг, — деди Дилоромнинг уйига борган.

Дилором гуруччи кўриб, синиб чиққанини, уни 1400 сўмдан олиши мумкинлигини айтди.

— Келишдик, — деди Жавлон. — Бошқа тегирмонда чиқартираман. Аммо, қўшим тўй қилмоқчи, унга пул тез керак.

— Пул Қашқадарёдаги шерикларимда. Уларга телефон қиламан, юборишадди. Сен унгача гуручни тайёр қилиб тур. Жавлон энгил нафас олгандай бўлди. Ахир режасини бажариш йўлида биринчи қадамни ташлади-да!

Пулнинг Қашқадарёдан Хоразмга етиб келиши 3 кунга чўзилди. Бу орада Жавлон Дилором опага 2-3 марта кўнғироқ қилди. Ниҳоят, пул етиб келганини эшитгач, режанинг иккинчи қисмини бажаришга киришди.

Танишига ўзининг телефони ишламай қолганини айтиб, ундан қўл телефонини 2-3 дақиқага бериб туришини сўради. Телефонни қўлга киритгач, Дилором опага кўнғироқ қилди. Неча кўнлик машкар эвазига овозини ўзгартириб гапиришни элади. Узга овозда Жавлоннинг гуруч сотмоқчи бўлган қўшниси эканлигини, шолини тегирмонга олиб борганлигини, аммо Хазорасга бориб келадиган зарур иш чиқиб турганлигини, шунга 300 минг сўм зарурлигини-ю, бу пулни Жавлондан бериб юборишини саябатхорона маҳорат билан айтишга муваффақ бўлди ва гўшакни Жавлонга бераётганини таъкидлади.

Сўнгра ўз овозида гуруч сотаётган йигитнинг ахволини Дилором опага тушуந்தирди. Ҳоллас, 300 минг сўмни ўзи орқали бериб туришга кўндирди...

Дилором уйи олдида унга 300 минг сўм берди. Жавлон эса режанинг учинчи қисмига ўтди. Узини кетгандай кўрсатиб, боғ тарафдан қайтиб келди. Шу тариха Дилором пулларни қаерга қўйишини билиб олди. Энди якуний босқич, қолган пулларни қўлга киритиш масаласи турган эди. Жавлон бунинг ҳам йўлини пухта ўйлади.

Эртаси кун Дилором опани тегирмонга чақирди-да, ўзи унинг уйига йўл олди. Дилором онаси ва ўғли билан яшарди. Жавлон қараса, онахон ёлғиз. У шу ердан Дилоромга яна кўнғироқ қилиб, озроқ иши чиқиб қолганини, шунинг учун ярим соатча тегирмонда қўтиб турганини илтимос қилди. Дилором рози бўлгач, унинг боғ томонидан ичкарига кириб, чорасиз қолган кампирни уриб, йиқитди...

Кеча кўрган жойидан пулларни ўғирлаб, бамайлихотир чиқиб кетди.

Сўнгра Дилоромга яна телефон қилиб, тегирмонга тушдан кейин боришини, қўшниси гуруч сотмайдиган бўлганини, шунинг учун бошқа гуруч сотадиган одам топаётганини билдирди.

Дилоромнинг хуноби ошди. Уйига қайтиб келса, эшик қулф. Ҳайрон бўлиб турганида, маърақага бораётган қўшнларини кўрди. Улар билан маърақага бориб келди. Эшик яна қулф. Дилоромнинг юрагига гўлгула тушди. Онасининг бирон ерга кетадиган одати йўқ эди. Қариндошларига телефон қилиб, онаси ҳақида сўраса, келмаганини айтишди.

— Онагизнинг қўл телефонида кўнғироқ қилиб кўрмайсизми, — деди қўшниси.

— Шунинг айтинг.

Дилором онасига кўнғироқ қилган эди, телефон ичкарида жиринглади. Дилоромни ваҳима босди.

— Онанинг қўл босими бор-ку. Ҳушидан кетган бўлса...

Қўшнилари ёрдамида эшикни синдириб, ичкарига киришди. Қарашса... Онаизор бошидан қон оққанча хушсиз ётарди. Зудлик билан "тез ёрдам"га кўнғироқ қилишди. Аммо онахон жон таслим қилиб бўлганда.

Қўшниси Дилоромга онаси ёнида ётган тошни кўрсатди. Дилором кўрқиб кетди. Нахотки бу қотиллик бўлса?

У шошганича, пулларини қўйган жойни қаради. Пуллар йўқ... Ҳаммаси тушунарли... Дилором дарҳол милицияга телефон қилди... Кўз олдида Жавлон келди. Нахотки у... Ҳа, у... Бошқа ким ҳам... Нахотки у пулни деб шундай пасткашликка борган бўлса...

Милиция ходимлари зудлик билан етиб келишди. Дилором ўзини босиб олди ва Жавлонга яна бир марта телефон қилиб, қаердалигини сўради.

Жавлон ҳеч нарса бўлмагандай, уни тегирмонда қўтиб ўтирганини билдирди.

Қонун ҳимоячилари зудлик билан ўша жойга бориб, Жавлоннинг ёнини тинтув қилишганида Дилоромнинг адашмагани аён бўлди. Жавлоннинг ёнидан Дилоромнинг пул ўралган пакетлари чиқди...

Шу тариха бир хато орқасидан йўл қўйилган хато фожиага сабаб бўлди.

Жавлон қилмишига яраша жазага тортилди.

Обрў-этибор мисқолаб йиғилди. Бироқ ҳаддини билмаган инсон ана шу йиллар мобайнида топилган ҳурматни бир зумда йўқотиши мумкин. Айниқса, нафсининг қулмга айланган кимса ҳатти-ҳаракатлари охирини ўйламай, алал-оқибат ҳамкасблари орасида юзи шувут бўлиб қолади. Ақли кирганда эса...

Бой берилган обрў

Усмонжон Абдуллаев Чуст туманидаги 42-сонли мактаб-интернатда директор бўлиб ишларди. У шу лавозимга тайинлангунга қадар ўзининг ижобий фазилатлари ва фидокорона меҳнатлари туфайли кўпчиликнинг эътиборини, ишончини қозонган. Бироқ у мансаб курсисига ўтиргач, олаётган маошига қаноат қилмай, ўриндош сифатида бошқа мактабдан ҳам дарс олди. Бу ҳам камлик қилаётгандек, эгри йўллар билан даромад орттириш йўллариини излай бошлади. Дастлаб, мактаб-интернатда гарчи ишлама-са-да, О.Мирзатиллаев ва Я.Раҳмонбердиевни ҳайдовчи, К.Абдиев ва Т.Ортиқовни элек-трик вазифасига ишга қабул қилганини ҳақида сохта буйруқ тайёрлаб, уларга маош тайин-лади. Боз устига, интизомий чора кўрилган 7 нафар ходимга асоссиз равишда 442 минг 492 сўм мукофот пули, шунингдек, 4 та ҳолатда 149 минг сўм на-фақа пулини нотўғри белгила-ди. Таоминмаларда ҳам ўқувчи-лар сонини орттириб кўрсатиб, 382 минг 087 сўмлик озиқ-ов-қат махсулотларининг ортиқча ишлатиб юборилишига сабаб-чи бўлди. Бунинг ортида, та-йинки, шахсий манфаат ётарди.

У Абдуллаев жиноий ишларини давом эттириб, 2006-

Равшанбек МУРОДОВ,
Наманган вилоят
прокуратурасининг АМИБ катта
терговчиси

2009 йиллар мобайнида мансаб ваколатидан фойдаланган ҳолда мактаб-интернатнинг "директор жамгармаси" маб-лағларини тасарруф этиш ма-хсус комиссияси раҳбари бўла туриб, ушбу маблағдан асоссиз фойдаланди. Йил давомида ходимларга икки мартаба му-кофот ва моддий ёрдам пули, таътил даврида ишламаган ўқитувчиларга иш ҳақи белги-лади, шунингдек, разрядларни ортиқча кўрсатиб, жами 3 млн. 652 минг 513 сўм бюджет маб-лағларини нотўғри тўлаб, кўп миқдордаги талон-торожликка йўл қўйди.

Бу ҳам ҳолва экан. У 2009 йилнинг ёзида мактаб-интер-натга қўшни бўлиб яшовчи фуқаро Хўйчибой Ортиқовни йўқлаб қолди:

— Ака, интернетнинг ҳовлин-гиз томондаги 2 сотих қисми қаровсиз ётибди. 10 тул терак ҳам бор. Агар иккаламиз кели-ша олсак, шу ерни сизга ўтқа-зиб беришим мумкин...

Бу таклифдан Т.Ортиқов ўйланб қолди-да:

— Ҳўш, нима қилишим ке-

рак? — деб сўради директор-нинг мақсадини англагандек.

— Эрта-индин бизга меҳмон-лар келяпти, — У Абдуллаев уни аврашга тушди. — Уларни куза-тиш учун ангинага маблаг керак. Агар менга бир миллион пул берсангиз, шу ерни сизга ўтқа-зиб бераман... Баҳонада ҳовлин-гизни кенгайтириб оласиз...

Т.Ортиқов ўйланиб қолди: "Ҳовлим 12 сотих эди. Яна 2 сотихга кўпайса, ёмон бўл-мас..."

У шу ҳаёлда У.Абдуллаевга сентябрь ойининг бошларида 200 минг сўм пул олиб чиқиб берайтиб, шароитини тушун-тирди:

— Мен яна 500 минг сўм пул бера оламан, холос... Ундан ортинги тополмайман.

Директор рози бўлди. Бироқ орадан бир ой ўтса ҳамки, Т.Ортиқов айтилган пулни беролмади. У Абдуллаев уни қотибаси орқали бир неча бор йўқлади.

— Ака, айтилган пулни топ-дим, қаерга олиб боради? Директор қўшининг хаба-ридан хурсанд бўлиб кетди.

— Чуст шаҳридаги "Шабада" ошонасига олиб бораверинг, ўша ерга учрашамиз...

Улар айтилган манзилда уч-рашгач, бирга овқатланишди. Сўнгра Т.Ортиқов 500 минг сўмни У.Абдуллаевнинг илти-моси билан унга қарашли ВА3-2101 русумли машина-нинг бардачоғига солиб, орти-га қайтди. У кетиши билан орган ходимлари пайдо бў-либди. У Абдуллаевни қўлга олишди.

Жиноят ишлари бўйича Чуст туман суди Усмонжон Абду-ллаевнинг мазкур жиноий иши-ни атрофида ўрганиб чиқиб, унга нисбатан қонуний жазо тайинлади.

Ўзингдан чиққан балого...

Музаффар МАМАТМУРОДОВ,
Сурхондарё вилоят прокурорининг катта ердამчиси

Ўзбекистон Республикаси Конституциясида (37-модда) ҳар бир шахс меҳнат қилиш, эркин касб танлаш, алоқатли меҳнат шартлоарида ишлаш ва қонунада кўрсатилган тартибда иш-сизилган ҳимояланмиш ҳуқуқига эга эканлиги белгилаб қўйилган. Мазкур моддага қўра, суд ҳукми билан тайинланган жазонинг ўша тарти-билан ёки қонунада кўрсатилган бошқа ҳоллар-дан ташқари мажбурий меҳнат таққиқанади. Ҳар ким ўзи хоҳлаган касбини танлаб, фаолият юритиши мумкин. Фақат белгиланган тарти-б-қондаларга риоя қилса, кифоя.

Мамлакатимиз мустақилликка эришгач, фуқароларимизга нафақат хорж дав-латларига бемалол чиқиш, балки у ерда ишлаш учун ҳам кенг имкониятлар яратил-ди. Айниқса, тадбиркорлик ва хусусий бизнесга кенг йўл очилди. Қатор хоржий давлатлар бил-лан иқтисодий, ижтимоий ва сиёсий соҳаларда ҳамкорлик ўрнатилди.

Ҳасуски, айрим кимсалар юртдошларимиз-га берилган ана шундай шарт-шароит ва имко-ниятлардан ўз манфаатлари йўлида фойдала-ниб, фуқароларимизнинг алдов ва фирибгарлик йўллари билан хоржга олиб чиқиб кетишга уринмоқдалар. Бунинг оқибатида эса, айрим фуқароларимиз одам савдосининг қурбонига айланмоқдалар.

Термиз туманининг "Учқизил" маҳалласида истикомат қилувчи Ойсулув ҳам танишларидан айримларининг чет элда ишлаб, яхшигина да-ромад билан юртларига қайтганликларини эши-тиб, ҳавас қилар, уларни омадли инсонлар дея атарди. Буни қаранг-ки, бундай омад унга ҳам қулиб боқадиган бўлди. Таниши Комил учрат-ган кун уйига юриб эмас, гўе қанот қоққандай хурсанд ҳолда қайтди. Ахир Комилдан Россия-да ойига 600-700 АҚШ долларидан маош бе-радигани иш бორлигини эшитида-ю, қувонмай бўладими, ахир!

Белгиланган кун йўлга чиқшди. Комил сўзининг устидан чиқиб, уни Москва шаҳри-даги ошоналардан бирига ишга жойлаб қўйди. Шундай қилиб, Ойсулув яхши ниятлар билан ишга киришди. Аммо кунлар кетидан кунлар, ойлар кетидан ойлар ўтса-да, ваъда қилинган маошдан дарак бўлмади. Дастлаб Ойсулувга мумжал жавоб бериб юрган Комил, кейинроқ ўзини ундан олиб қочадиган бўлди.

Орадан салкам икки йилча вақт ўтди. Уттан давр мобайнида маошини ололмаган Ойсулув деярли текинга ишлади, ҳисоб. Тоқати тоқ бўлиб, уйига қайтгач, туман ИИБга бориб, Ко-

мил Худаяровнинг қилмишларини баён қилиб, ариза берди. Ушбу ҳолат юзасидан жиноят иши қўзғатилди.

Суд фуқаро О.Суюновани алдаш йўли билан хоржга олиб чиққан, ишлатиб, пулини бер-маган К.Худаяровнинг қилмишига яраша жазо тайинлади.

Юқорида қайд этилган кўнгилсиз ҳолат ай-рим фуқароларнинг хоржга бориб ишлаб бўлмас экан-да, деган хулосага эга келиши мумкин. Бу нотўғри. Мамлакатимизда ишлаш учун чет элга чиқишининг қонун билан белги-ланган тартиб-қоидалари бор ва бу йўналишда ваколатли идоралар фаолият юритмоқда.

Белгиланган ушбу тартиб-қоидаларга амал қилмай, чет элда ишлаш учун чиқиб кетганлар-нинг кейинчалик одам савдоси дея аталган жи-ноят қурбонига айланмаслигига ҳеч ким қафо-лат бермайди. Чунки, қонуний йўл билан хо-рижга ишлашга кетганлар давлат ҳимоясида бўлиб, ҳеч қандай таъйиқларга учрамайди.

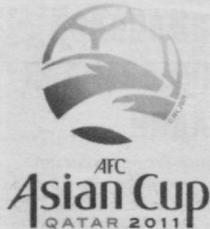
Бу турдаги жиноятларнинг салбий оқибат-лари чукур англанган ҳолда ўтган йилларда мамлакатимизда бундай иллатнинг олдини олиш ва унга қарши курашиш борасида қатор ишлар амалга оширилди. Аввало, республика-мизда одам савдоси жиноятларига қарши ку-раш ва уларга барҳам беришга йўналтирилган норматив-ҳуқуқий база шакллантирилиб, дав-латимиз одамларнинг яширин савдосига қарши курашиш ва унинг қурбонларини ҳимоя қилиш-га қаратилган халқаро ҳуқуқий ҳужжатларга қўшилди ва улар ратификация қилинди.

Шунингдек, 2008 йил 17 апрелда "Одам сав-досига қарши курашиш тўғрисида"ги Қонун-нинг қабул қилиниши эса, мамлакатимизда одам савдосига қарши курашиш, ундан жабр-ланганларни ҳимоя қилиш борасидаги муҳим босқич ҳисобланади.

Бундан ташқари, мазкур иллатга қарши ку-рашиш масалаларида ҳуқуқни муҳофаза қилув-чи органларнинг маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, тиббиёт ва таълим муассасалари, кенг жамоатчилик билан яқиндан ҳамкорлиги таъминланди. Жумладан, "Одам савдосига қарши курашиш тўғрисида"ги Қонун асосида одам савдосига қарши курашиш бўйича рес-публика Идораларо комиссияси тўзилди.

Хулоса ўрнида айтиш жоизки, қандай тури бўлишидан қатъи назар, жиноят содир этган кимса қонун олдида, албатта, жавоб беради.

Ҳимоя яна пана берди

Мақсудали ҚАМБАРОВ,
журналист

Йирик ҳисобдаги мағлубиятдан сўнг муҳлисларнинг кайфияти тушиб кетгани бор гап. Биз-ку муҳлис сифатида шундай тушунликка тушиб қолдик. Энди, ҳаммининг кўз ўнгига ўз дарвозаларидан жавобсиз 6 та тўп ўтказиб юборган терма жамоамиз футболчиларининг қай аҳволга тушганини бир тасаввур қилиб кўринг-а! Олдинда эса, уларнинг учинчи ўрин учун бўладиган баҳс кўтиб турарди. 28 январь кун футболчиларимиздан тушунликни энгиб, ғалаба иштиёқда майдонда тушиб талаб этиларди. Мақсад учинчи ўринни кўлга киритиб, 2015 йилда яшил қитъада ўтказиладиган Осиё кубогида тўғридан-тўғри иштирок этиш ҳуқуқини кўлга киритиш эмас, аксинча, ярим финалдаги аламли мағлубиятнинг тасодифий эканлигини исботлаш зарур эди.

Учрашувни терма жамоамиз аъзолари тезкорлик билан бошлади. Аммо қарши ҳужумда ҳаракатланаётган корейсларнинг ҳужумлари хавфлироқ кўриниш олди. Одил Аҳмедов жамоадосидан қайтган тўпни қабул қилиш жараёнида кўпол хатога йўл қўйди. Тўп унинг оёқлари остидан ўтиб кетди. Корейлик футболчилар бундай имкониятни кўкка соғурадиганлар тоифасидан эмас. Улар жамоа-

мизни хато учун муносиб жазолашди. Игнатий Нестеров ҳам бирга-бир ҳолатда тўпнинг йўлига ғов бўла олмади. Иккинчи голда эса рақиблар ҳимоячиларимизни жуда осонлик билан доғда қолдиришди. Жанубий корейликлар томонидан дарвозамизга киритилган учинчи гол ҳам ҳимоячиларимиз айбни ўз бўйлигига олишса бўлади. Карпенко ҳаводан келаятган тўпга чиқишда рақибга имкониятни бой берди ва натижада дарвозамиз учинчи марта ишғол қилинди. Дарвозамизга кетма-кет учта тўп киритилганидан сўнг чинакамга хавотирга туша бошладик. Наҳотки, бу сафар ҳам йирик ҳисобда мағлубиятга учрасак? Ахир Австралия терма жамоаси аъзолари ҳам биринчи бўлимда икки марта дарвозамизни ишғол қилишганди, холос. Уйининг бу тақдид бориши чинакамга хавотирли эди.

Жамоада қийин вазиятда бор масъулиятни ўз зиммасига оладиган футболчил бўлса, жамоадосларини ғалаба сари етаклай олади. Бу ишни Александр Гейнрих ўз зимма-

сига олди. Ўша, икки марта пенальти тепилган вазиятни эсланг! Ҳакам рақибларимиздан бири жарима майдонига кириб бораётган Олим Навкарровни ушлаб қолганлиги учун 11 метрлик жарима зарбаси белгилади. Агар пенальтидан гол урилса, курашни охиригача давом эттириш имконияти пайдо бўларди. Албатта, бу ерда хато қилиш мумкин эмас. Ким ҳам хато қилишни истайди дейсиз. Ҳар қандай футболчи ҳам бу каби мураккаб ҳолатда масъулиятни зиммасига олишга иккиланади. Гейнрих эса бор жавобгарлиқни бўйнига олиб, пенальтни амалга оширишга ақинлашди. Аввалига охиш зарба билан дарвозани ишғол этди. Аммо учрашув ҳақами пенальти тепилаётган пайтда футболчиларимиздан бири жарима майдонига кириб кетганлиги сабабли, пенальтини қайтадан амалга ошириш кераклигини билдирди. Масъулият икки қарра ошди. Яхшиямки, ҳужумчимиз иккинчи зарба ҳам адошмади. Айнан шу гол кураш охиригача давом этишини аниқлар эди.

Журналнинг янги сони

Ҳуқуқий тафаккур минбари

"HUQUQ va BURCH" ижтимоий-ҳуқуқий журналнинг 2011 йил 1-сонини нашрланган. Унгаги мақолаларга асосан мамлакатимизда амалга оширилаётган ижтимоий-сиёсий, социал-иқтисодий соҳалардаги ислохотлар, уларнинг фуқароларимиз ҳаётига тугган ўрни ҳақида сўз борди.

Дастлабки саҳифаларда Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори Рашидjon Қодировнинг "Мамлакатнинг ислох этиш ва демократлаштириш жараёни ортага қайтмайди" номли мақоласи эълон қилинган. "Конун моҳияти" рункида эса Олий Мажлис Сенатининг IV ялпи мажлисида маъқулланган "Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида"ги ҳамда "Риэлторлик фаолияти тўғрисида"ги Қонунларга шарҳ берилган.

Юридик фанлар доктори, профессор Шўҳрат Рўзназаровнинг "Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқий мақоми", Муҳаммад Куроновнинг "Тадбиркорлик - фаровонлик шарт" номли мақолаларида мамлакатимизда тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш борасида амалга оширилаётган ис-

лохотлар ҳақида фикр-мулоҳаза юритилади.

Маълумки, ҳозирги пайтда судларда кўрилатган фуқаролик ишлари ичида уй-жойга оид низолар кўпчилиқни ташкил этади. Шунинг ҳисобига олган ҳолда, "Уй-жой билан боғлиқ муаммога дуч келдингиз..." номли давра суҳбатига ТДЮИ кафедраси мудири Замира Эсанова, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Амалдаги қонун ҳужжатлари мониторинги институти гуруҳи раҳбари Музаффаржон Мамасиддиқов, фуқаролик ишлари бўйича Тошкент вилоят судининг раиси Файзулла Абдуазимовларнинг маззуга оид қарашлари баён этилган.

Тарих фанлари доктори Мирсоҳиб Исҳоқовнинг ушбу сонда эълон қилинган "Никоҳ шартномалари... янгиликми?" сарлавҳали мақоласида Зарафшон дарёсининг юқори оқимидаги Муғ қалъаси харобаларидан топилиган, илк ўрта асрларга оид никоҳ битими, шунингдек, Суд департаментининг бошқарма бошлиги Зафар Тўхтабоевнинг "Мажбурий ижро органлари тизими" номли мақоласида Германия суд-ҳуқуқ тизими билан боғлиқ маълумотлар берилган. "Таджикот, тахил, тақлиф" рункидаги мақолаларда эса ёш ҳуқуқшуносларнинг тадқиқотлари эълон қилинган.

Маъмуржон ПАРПИЕВ

Ишонч телефонлари

Маҳаллий давлат ҳокимияти, назорат қилувчи ва лицензия берувчи органлар томонидан тадбиркорлик субъектларига рухсатномалар бериш, тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш, қурилишга рухсат бериш, кадастр орқали расмийлаштириш ва бинолар ижараси учун тўлов микдорини белгилашда қонунбузилиш, бюрократик тўқсинликлар ва сансалорликларга йўл қўйилган тақдирда, Сиз тадбиркорлар ўз ҳуқуқларингизни ҳимоя қилиш учун Тошкент шаҳар прокуратураси ва туман прокуратураларининг қўйидаги "Ишонч телефони" рақамларига ёки "007" қисқа рақамига кўнгирок қилишингиз мумкин.

(273-алоқа телефон тармоғида таъмирлаш ишлари олиб борилаётганлиги сабабли, шаҳар прокуратурасининг айрим телефон рақамлари 271-алоқа телефон тармоғига ўтказилди).

№	Прокуратура органлари	Ишонч телефонлари
1	Тошкент шаҳар прокуратураси	007 271-12-26, 277-10-11
2	Бектемир туман прокуратураси	295-02-81
3	Миробод туман прокуратураси	215-66-56
4	Мирзо Улугбек туман прокуратураси	267-68-38
5	Олмасор туман прокуратураси	248-84-14
6	Сергели туман прокуратураси	258-67-10
7	Учтепа туман прокуратураси	271-52-00
8	Ҳамза туман прокуратураси	289-58-20
9	Чилонзор туман прокуратураси	277-91-62
10	Шайхонтоҳур туман прокуратураси	249-61-01
11	Юнусобод туман прокуратураси	235-25-36
12	Яккасарой туман прокуратураси	250-03-94

Сизнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларингиз тезкорлик билан ҳимоя қилиниши таъминланади.

Тошкент шаҳар прокуратураси

Huquq
yuridik gazeta

Muassis:
O'zbekiston
Respublikasi
Bosh
prokuraturasi

Bosh muharrir:
Jahongir MAKUMOV

Tahrir hay'ati:
Abbosxon SANGINOV, Muxtor ZOIROV,
Gulnoza RAHIMOVA, Yusupbov GO'POV,
Svetlana ORTIQOVA,
Baxtiyor NAZAROV (Bosh muharrir o'rinbosari),
Shavkat YODGOROV (mas'ul kotib)

Tahririyat manzili:
Toshkent shahri, Yahyo
G'ulomov ko'chasi, 66-uy.

Telefon: 233-98-40,
233-10-53.
Faks: 233-64-85, 233-10-53.
E-mail: info@huquq-gazeta.uz

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqdir qilinmaydi va egalarga qaytarilmaydi. Muallif fikri tahririyat nuqtai nazaridan farqlanishi mumkin.

«HUQUQ» materiallarini ko' chibirish faqat tahririyat ruxsati bilan amalga oshiriladi.

□ - tijorat materiali.
□ - Reklama materiallarining mazmuni uchun tahririyat javobgar emas.

Buyurtma j-1038. 32 388 nusxada bosildi.
Gazeta tahririyat kompyuter bazasida teriladi va sahilfandani. «HUQUQ» original maketi.

Sahifalovchi: S.BOBOJONOV
Navbatchesi muharrir: G. ALIMOV
Navbatchesi: O. DEHQONOV

Gazeta haftaning
payshanba kunlari
chiqadi.

Sotuvda
kelishilgan narxda

Gazeta «O'zbekiston» nashriyot matbaa ijodiy uyida chop etildi.
Korxonamanzili: Toshkent shahar, Alisher Navoiy ko'chasi, 30-uy.
Bosmaxonaga topshirish vaqti: 22.00. Tepshirildi: 20.00 1 2 3 4 5 6 7 8 9